

Tartu Ülikool
Humanitaarteaduste ja kunstide valdkond
Usuteaduskond

Diana Tomingas

KOMPLEMENTI JA ADJUNKTI KLAUSI ALGUSESSE PAIGUTAMISE EESMÄRGID
PIIBLIHEEBREA PROOSAS JA NENDE KAJASTAMINE EESTI PIIBLITÕLGETES
Magistritöö

Juhendaja
***dr.theol.habil.* Urmas Nõmmik**

Tartu 2017

Sisukord

Sissejuhatus	4
1. Moshavi uuritavad parameetrid	10
1.1. Lausest/klausist ja selle osadest	10
1.2. Pea- ja kõrvalklaus	12
1.3. Piibliheebrea keele sõnajärg	13
1.3.1. Markeerimata sõnajärg VSO	13
1.3.2. Predikaadist eespool seisvad markerimata elemendid	14
1.3.3. Predikaadist ettepoole nihutatud markerimata elemendid	15
1.3.4. Muud markeritud sõnajärgiga konstruktsioonid	17
<i>Casus pendens</i>	17
2. Markeritud elemendi klasi algusesse nihutamise mudelid	19
2.1. Rõhutamine	19
2.2. Põhi- ja tausttegevuse eristamine	20
2.3. Infostruktuur	20
Tuntus (givenness)	26
3. Fokuseeritud klaus	27
Ülevaade Genesise korpuses fokuseeritud klausides ja kasutatud kirjakohtadest	27
3. Fokuseerimise taksonoomia	30
3.1. Identifitseeriv fookus	32
3.2. Kirjeldav fookus	33
3.3. Asendav fookus	34
3.4. Täiendav fookus	35
4. Fookuse klasi algusesse asetamine eesti keeles	38
4.1. Eesti keele sõnajärg	38
4.2. Eesti piiblitõlgete analüüs	41
Piiblitõlgete sõnajärje võrdlus	45
4.3. Kas fookuse klasi algusesse tõstmine peaks eesti piiblitõlkes toimuma?	48
Kokkuvõte	49
Lühendid	52
Bibliograafia	53
Monograafiad	53

Artiklid	54
Piibliversioonid	55
The purposes of preposing complements/adjuncts in Biblical Hebrew prose and the reflection of this in Estonian bible translations	
Summary	57

Tabelite Loend

Tabel 1 - ülevaade heebreakeelsetest fokuseeritud kirjakohtadest	31
Tabel 2 - ülevaade eestikeelsetest kirjakohtades	42
Tabel 3 - eestikeelsete kirjakohtade statistika	45

Sissejuhatus

Oma magistritöö käigus uurin piibliheebrea keele süntaksi: täpsemalt sõnajärge puudutavat fenomeni, mis seisneb komplemendi või adjunkti fookuse klausi algusesse paigutamises. Tegu on võttega, mis seisneb heebrea keele põhisõnajärje V-S-K/A (verb-subjekt-komplement/adjunkt) muutmises nii, et sõnajärjeks saab K/A-V-S (komplement / adjunkt-verb-subjekt). Näiteks Lev 22:13-s on sõnajärg markeerimata:

וְשָׁבָה אֶל-בֵּית אָבִיהָ

Ta läheb tagasi oma isakotta

Seevastu Gen 24:38-s on sõnajärge vastavalt eelpoolt kirjeldatud printsiibile muudetud:

[...] אֶל-בֵּית-אָבִי תֵלֶךְ [...]

Oma isakotta sa lähed tagasi.

Kasutan töös Adina Moshavi poolt väljatöötatud fookuseerimise mudelit, mis eristab nelja erinevat fookuse tüüpi, mida komplemendi/adjunkti klausi etteotsa paigutamisega saavutatakse (kolmandas peatükis annan fenomenist ülevaate). Teema paigutub Vana Testamendi teaduses semitistika valdkonda ning tegeleb kitsamalt lingvistika ja tõlketeadusega.

Valisin selle uurimisteema kahel põhjusel:

1. Soovin uurida seda pika uurimisajaloota sõnajärge puudutavat fenomeni, sest usun, et saan sel moel panustada Eesti piiblitõlke teooriasse ja praktikasse.

2. Kuna antud põhisõnajärjest eristumine pole teksti primaarse tähenduse edasiandmiseks vajalik (pigem on tegu n-ö nüanssi andva võttega), siis tundus põnev uurida kas ja kui palju eesti piiblitõlkijad seda markeerimist oluliseks on pidanud.

Hiljem tekkis juurde ka huvi eesti keele infostruktuuri paindlikkuse vastu ja soovisin välja selgitada, kas sama fenomeni on võimalik eesti keelde sama efekti saavutamiseks edasi kanda.

Analüüsitud kirjakohtad jäävad Genesise raamatu piiridesse ja on eelnevalt välja toodud Adina Moshavi artiklis “Sihitise/määruse klausi etteotsa nihutamise diskursusfunktsioonid piibliheebrea keeles” (*The Discourse Functions of Object/Adverbial-Fronting in Biblical Hebrew*) ja/või Moshavi raamatus “Piibliheebreakeelse finiidklausi sõnajärg” (*Word Order in the Biblical Hebrew Finite Clause*). Moshavi on oma uurimuse käigus rakendanud multivariaatiivset statistilist analüüsi, mille tulemustest lähtuvalt on ta eristanud kahte viisi, kuidas piibliheebrea keeles komplementi või adjunkti klausi algusesse tõstetakse: fokuseerimine ja topikaliseerimine. Ma võtan magistritöö mahtu arvestades vaatluse alla neist esimese - fokuseerimise.

Moshavi raamat ja artikkel

Adina Moshavi on magistri- ja doktorikraadi saanud Yeshiva ülikoolis New Yorgis, töötanud nii seal kui Heebrea ülikoolis Jeruusalemmas ja Bar Ilani ülikoolis. Alates 2011. aastast töötab ta Bar Ilani ülikoolis vanemlektorina heebrea keele ja semitistika osakonnas.

Lisaks antud kirjatöös kasutatud artiklile (2006) ja raamatule (2010) on talt ilmunud mitmeid teemaga seotud artikleid, näiteks:

2007. “Syntactic Evidence for a Clausal Adverb אֵלֶּה in Biblical Hebrew.” *Journal of Northwest Semitic Languages* 33: 51-63.

2009. "Focus Preposing in Biblical Hebrew," *Lěšonenu* 71: 35-55 (heebrea keeles).

2013. "Verbal Clause, Biblical Hebrew." In G. Khan (ed.), *Encyclopedia of Hebrew Language and Linguistics*, vol. 3, 904-910. Leiden: Brill

2013. "Interrogative Clause, Biblical Hebrew." In G. Khan (ed.), *Encyclopedia of Hebrew Language and Linguistics*, vol. 2, 306-316. Leiden: Brill

2013. "Word Order, Biblical Hebrew," In G. Khan (ed.), *Encyclopedia of Hebrew Language and Linguistics*, vol. 3, 991-998. Leiden: Brill.¹

Moshavi 2006. aastal ilmunud artiklis käsitleb ta objekti ja advebiaali klausi etteotsa tõstmist Genesise korpuses ja selle võimalikke tähendusi fokuseerimise ja topikaliseerimise paradigma läbi². 2010. aastal ilmunud raamatus võtab ta vaatluse alla laiemad süntaktilised kategooriad - subjekt, komplement ja adjunkt³. Raamatus on antud ka põhjalik ülevaade piibliheebreakeele sõnajärje problemaatikast⁴, elemendi klausi etteotsa tõstmise uurimise ajaloost⁵ ja fokuseerimisest ja topikaliseerimisest (nii nagu Moshavi seda defineerib)⁶. Artiklis jõuab Moshavi järeldusele, et fokuseerimisel on kolm eesmärki⁷:

- 1) täitev (*fill-in focusing*)
- 2) asendav (*replacement focusing*)
- 3) täiendav (*additive focusing*)

---

¹ CV ja bibliograafia täielik ülevaade
<https://sites.google.com/site/adinamoshavi/cv>
<http://hebrew.biu.ac.il/en/adina.moshavi.en>

² Moshavi 2006, lk. 231

³ Moshavi 2010, lk. 61-62

⁴ *Ibid.*, ptk. 2

⁵ *Ibid.*, ptk. 3

⁶ *Ibid.*, ptk. 6-9

⁷ Moshavi 2006, lk. 240-241

Hiljem raamatus korpust süvitsi uurides ja teiste infostruktuuri-uurijate (eriti Knut Lambrecht) teooriatele tuginedes muudab ta mõnda eesmärki/tüüpi ning lõpuks jääb pidama järgneva nelja juurde⁸:

- 1) täitev -> identifitseeriv (*identificational*) ja
- 2) kirjeldav (*descriptive*);
- 3) asendav (*substitutive*);
- 4) täiendav (*additive*)

Olen kirjakohtade analüüsis vaatluse alla võtnud nii artiklis kui raamatus väljatoodud kirjakohad, sest Moshavi ei erista oma raamatu-analüüsis komplemente ega adjunkte, seega artiklis uuritud objektid-adverbiaalid kuuluvad samasse gruppi. Subjekti-fookuse olen uurimise alt välja jättnud tulenevalt materjali vähesusest ja fenomeni analüüsi raskusest eesti keele markeerimata SVX (subjekt-verb-muu moodustaja) sõnajärge silmas pidades.

Panin analüüsi käigus paika fookused, täpsustasin fookuse tüübi (artiklist saadud kirjakohtade puhul panin raamatutüpoloogia fookuse kaldkirja kuna olen selle ise teiste näidete põhjal järeldanud). Kontrollisin kirjakohti ka Biblia Hebraica Stuttgartensia tekstikriitilist aparaati silmas pidades, sest sain sealt ülevaate, millised Moshavi poolt analüüsitavad kirjakohad on sõnajärje poolest traditsiooniliselt problemaatilised. Nende kirjakohtade puhul esineb tõenäosus, et sõnajärje muudatus ei demonstreeri mitte fokuseerimist vaid on muu tegevuse (näiteks ümberkirjutamisvea) kõrvalsaadus ja ei sobi seega antud töö kontekstis markeeritud sõnajärje näiteks. Sellest lähtuvalt sai valimist eelmaldatud Gen 6:14, mille puhul fookuses olevat elementi problemaatiliseks tuleb pidada.

---

⁸ Moshavi 2010, lk. 128-133

Võrreldud piiblitõlked

Eesti piiblite kirjakohti analüüsid olen ise rakendanud multivariatiivset statistilist analüüsi: vaatlesin nelja erinevat piiblitõlget (Virginiuste Vana Testament 1686-1690, 1739. a ilmunud Piibli Ramat, Suur Piibel 1938-1940 ning Piibel. Vana ja Uus Testament, 1997).

Isa ja poja Andreas ja Adrian Virginiuste Vana Testamendi kasuks otsustasin, sest too pikalt kadunud olnud tekst sisaldab nii lõuna- kui põhjaeestikeelele omaseid tunnuseid⁹ ja on üks vanemaid võrdlemisi terviklikke Vana Testamendi tõlkeid.

1739. aastal Anton-Thor Helle poolt tõlgitud Piibli Raamat on sõnasõnalisem kui Lutheri tõlge, seega pole põhjust eeldada, et tegu oleks väga suurte saksa keele süntaksi mõjutusega piibliga¹⁰. Samuti kuna tegu on esimese tervikliku piiblitõlkega¹¹, tundus igati paslik see valimisse lisada.

1938. aasta piiblitõlge on 1914. aasta Jaan Bergmanni piiblitõlke redaktsioon, mida toimetas Uku Masing¹², kes on n-õ arhailisema stiili pooldajana ka redaktsioonile märki on jätnud.

1997. aasta redaktsiooni valisin, kuna tegu on tänapäeval üldiselt kõige kasutatuma piiblitõlke versiooniga. Tekst põhineb 1968. aasta piibli Endel Kõpu tõlkel, mida omal ajal kiideti saksapärasuste eemaldamise ja n-õ eestipärastamise pärast, kuid kritiseeriti ka stiili ebaühtsust¹³. Samas väitis Jaan Kross, kes 1997. aasta piiblit stilistiliselt redigeeris, et ülemäära

---

⁹ Kilgi etc, KJK, 2014, lk. 529

¹⁰ Paul 1999, lk. 442.

¹¹ *Ibid.*, lk. 422

¹² Nõmmik 2005, lk. 6

¹³ Paul 1999, lk. 742-744

liialt sealt parandada polnud¹⁴. Selge on see, et 1968. (1997.) aasta Vana Testamendi tõlge on möödunud sajandi teine olulisim 1914. (1938.) aasta tõlke kõrval.

Probleeme töö kirjutamisel

Kõige keerulisem osa töö kirjutamisel oli kindlasti peamiselt inglise keelse terminoloogia eesti keelde tõlkimine. Siinkohal soovin südamest tänada Tartu ülikooli humanitaarteaduste ja kunstide valdkonna eesti keele vanemteadurit Liina Lindströmi, kellelt peale viidatud kirjutistes leiduva veel lisaks emaili teel nõu ja abi sain.

Töö ülesehitus

Töö koosneb neljast osast:

- 1) piiritlen ära Moshavi poolt uuritud klausitüübid ja annan ülevaate piibliheebreakeelse proosateksti põhisõnajärjest ja sellega seotud vastuoludest;
- 2) annan ülevaate markeeritud elemendi klausi algusesse nihutamise mudelitest ja seletan lahti, miks lähtub Moshavi oma uurimuses just infostruktuurist;
- 3) annan ülevaate fokuseerimisest ja kasutan Moshavi poolt väljatoodud kirjakohti, et täpsemalt avada tema poolt loodud tüpoloogia (*identifitseeriv, kirjeldav, asendav, lisav* fokuseerimine) ja selle eesmärgid;
- 4) annan ülevaate eesti keele põhisõnajärjest ning statistilise ülevaate eestikeelsete piiblite kirjakohtade analüüsist.

---

¹⁴Paul 1999, lk. 743

1. Moshavi uuritavad parameetrid

Moshavi analüüsib nii raamatus kui artiklis piibliheebreakeelseid finitseid verbaalklause¹⁵. Vaatluse alla on võetud proosatekst (Genesis) ja ümbritseva lause kontekstis peaklausid. Järgnevas peatükis seletan põgusalt lahti, millised klausid seega uurimise alla kuuluvad.

1.1. Lausest/klausist ja selle osadest

Lauseosade grammatiline hierarhia suureneb info poolest järgnevalt: 1) sõna; 2) fraas; 3) klaus; 4) lause; 5) diskursus¹⁶. Kuna piibliheebrea keeles on lauset väga keeruline defineerida¹⁷, lähtub Moshavi oma süntaksimääratluses klausist kui sõna(de)grupist, mis koosneb minimaalselt predikaadist¹⁸. Sellega eristab ta klausi fraasist, millel puudub grammatiline loogiline alus¹⁹. Näiteks *Tulen.* on predikaadist koosnev klaus, samas kui *Tulnud linna* on verbaalfraas, mis saab klausiks ainult siis, kui ta lisada predikaadiga klausi (näiteks *Tulnud linna, sain kokku Maretiga*). Edaspidi käsitlen kõiki termineid klausi, mitte lause kontekstis.

Olenevalt sellest, kas klausis esinev predikaat on noomen või verb, nimetatakse klausi kas verbaal- või noomenklausiks (viimast oleks ehk piibliheebrea keelt silmas pidades mõistlikum nimetada isegi mitte-verbaalklausiks, sest määravaks saab selle tüübi puhul finitiiverbi

---

¹⁵ Moshavi 2010, lk. 1

¹⁶ Arnold, Choi 2003, lk. 164

¹⁷ Moshavi 2010, lk. 49

¹⁸ *Ibid.*, lk. 48

¹⁹ Arnold, Choi 2003, lk. 162

puudumine)²⁰. Moshavi uurib, nagu enne märgitud sai, ainult verbaalklause. Finiitverbideks (teguõna pöördelisteks vormideks) loetakse perfekt, perfekt *consecutivum*'it, imperfekti, imperfekt *consecutivum*'it, jussiiivi, kohortatiivi ja imperatiivi vorme²¹.

Klausi osasid saab jaotada kas süntaktiliste klasside kaupa (näiteks noomenifraas, eessõnafraas, verb) või süntaktilise funktsiooni järgi (subjekt, predikaat, komplement, adjunkt)²². Moshavi on lähtunud osade süntaktilisest funktsioonist. Piibliheebrea keeles tunneb subjekti ära selle järgi, et verb/predikaat ühildub sellega²³. Komplementid on üldjuhul subjektist kergelt eristatavad, kuna puudub eelmainitud predikaadi ühilduvus, samuti võivad komplementid koosneda eessõnafraasist, mille eesotsas on objektimarker את ²⁴.

Komplementi ja adjunkti eristamine on aga piibliheebrea keeles kohati keerulisem. Semantiliselt vastab komplement semantilise predikaadi argumentidele, samas kui adjunktid väljendavad detaile nagu aeg, põhjus, eesmärk.

Näiteks Gen 20:5:

[...] בתם־לבבי ובנקין כפי עשיתי זאת

Vaga südame ja süütute kätega tegin (ma) seda.

Rasvases kirjas on komplement זאת (*seda*), mis on tegevuse objektiks. Allajoonitud adjunkt $\text{בתם־לבבי ובנקין כפי}$ (*vaga südame ja süütute kätega*) iseloomustab viisi, kuidas tegevus korda saadeti.

Prototüüpiline komplement on noomenifraas, prototüüpiline adjunkt aga adverb, adverbiaal- või eessõnafraas. Prototüüpiline komplement on vajalik lause-element, prototüüpne adjunkt aga mitte. Prototüüpiline

---

²⁰ Joüon, Muraoka 2000, lk. 561

²¹ Moshavi 2010, lk. 50.

²² *Ibid.*, lk. 62

²³ *Ibid.*

²⁴ *Ibid.*

komplement võib liikuda subjekti positsiooni, kui verb muutub passiivseks, adjunkt nii teha ei saa. Paljud komplemendid-adjunktid siiski nii mustvalged ei ole: esineb nii mitte-kohustuslikke komplemente kui noomenifraasist koosnevad või verbi seisukohast kohustuslikke adjunkte (näiteks liikumisverbide puhul).²⁵ Kuna Moshavi poolt uuritav korpus on üsna suur, on ta teadlikult komplemente ja adjunkte koos uurinud ja neid hilisemas analüüsis mitte eristanud²⁶.

1.2. Pea- ja kõrvalklaus

Peaklausiks nimetatakse klausi, mis ei allu teistele klausidele, samas kui talle võivad alluda kõrvalklausid (näiteks relatiivklaus, adjunkt-klaus)²⁷. Finiitne kõrvalklaus võib olla markeeritud mõne sidendiga, mis juhatab sisse kõrvallause (näiteks אשר, כי), samas, kui mitu erinevat kõrvalklausi järgneb üksteisele, eemaldatakse sidend kõikjalt peale esimese kõrvalklausi²⁸.

Näiteks Gen 20:9:

מה־הטאתי לך כִּי־הבאת עלי ועל־ממלכתי

Kuidas olen sinu vastu patustanud, et oled toonud minu ja mu pere peale suure patu.

Rasvases kirjas olev lauseosa on näide peaklausist, pärast koma juhatab כי (siin *et*) sisse kõrvalklausi.

---

²⁵ Moshavi 2010, lk. 62

²⁶ *Ibid.*, lk. 63

²⁷ *Ibid.*, lk. 50

²⁸ *Ibid.*, lk. 50

1.3. Piibliheebrea keele sõnajärg

Järgnevalt annan ülevaate piibliheebrea keele markeerimata sõnajärjest ja toon välja levinumad reeglipärased viisid, mille puhul sõnajärg erineb põhilisest sõnajärjest, ja mille puhul ei kaasne Moshavi poolt uuritud fokuseerimist²⁹.

1.3.1. Markeerimata sõnajärg VSO

Moshavi raamat lähtub põhimõttest, et verb-subjekt-objekt (edaspidi VSO) on põhiline ja markeerimata sõnajärg piibliheebrea keeles³⁰. Seda peetakse ka traditsiooniliselt normatiivseks sõnajärjeks³¹. Tegu on mõneti vastuolulise teemaga, sest eriarvamusi jagub nii selles, kas VSO on kõige põhilisem sõnajärg³², kui ka selles, kas piibliheebrea keeles üldse on mõni sõnajärg vaikimisi põhiline (näiteks Kõning (1897), GKC, Shimasaki (2002) on avaldanud arvamust, mille kohaselt piibliheebrea keel on vaba sõnajärjega)³³. Moshavi lähtub VSO-d põhiliseks sõnajärjeks pidades teksti statistilise domineerivuse printsiibist³⁴. Tuleb siiski silmas pida, et pragmaatiliselt neutraalse ja statistiliselt kõige rohkem esineva vahele ei tohiks võrdusmärki tõmmata (viimane on näide mitte nii väga keele struktuurist, vaid pigem keele kasutusest), kuid Moshavi sõnul on puhtalt pragmaatiliselt neutraalset sõnajärge märksa keerulisem defineerida ning olukord, kus pragmaatiliselt neutraalne ja statistiliselt kõige levinum eri

---

²⁹ Sellest rohkem järgmises peatükis

³⁰ Moshavi 2010, lk. 7; Arnold, Choi 2003, lk. 169

³¹ Muraoka 1985, lk. 28

³² Moskavi 2010. Lk. 10-15 annab ülevaate erinevatest põhilist sõnajärge puudutavatest arvamustest

³³ *Ibid.*, lk. 18

³⁴ *Ibid.*, lk. 13, Moshavi analüüs uurib, nagu juba eelnevalt mainitud, peaklause (lk 10, 12).

suundadesse näitavad, on kindlasti ebatüüpiline³⁵. Seega lähtub Moshavi antud uurimuse käigus statistiliselt kõige levinumast sõnajärjest³⁶. Samalt pinnalt leiab ka Muraoka Joüoni grammatika revisioonis, et statistiliselt domineeriv ja seega markeerimata sõnajärg on piibliheebrea keele puhul verb esimeses positsioonis³⁷.

1.3.2. Predikaadist eespool seisvad markeerimata elemendid

Mõned moodustajad asuvad klausi alguses enne verbi ka markeerimata kujul: siia alla kuuluvad klausi-adverbid (*clause adverbs*), eitavad partiklid ja mõned adjunkti-klausid³⁸.

Kuigi enamasti asuvad adjunktid klausis verbi järel, on teatav hulk adjunkte enne verbi ja süntaktiliselt ülejäänud klausist eraldatud³⁹. Need adjunktid on עתה, על כן, לכן, כי, כי אם, כי עתה אם לא, גם, רק, אולי, הנה, אך, הן, עתה, אולם⁴⁰.

Näiteks Gen 24:39:

ואמר אל־אדני אלי לא־תלך האשה אחרי

Ma ütlesin oma isandale: “Võib-olla ei järgne naine mulle.”

Adjunkt א(ו)לי (*võib-olla*) esineb antud lauses klausi alguses enne verbi.

Eitav partikkel לא asub eespool verbi, kui tegu on kogu klausi hõlmava eitusega. Eitav ajamääruse טרם (*mitte veel*) asub samuti verbist eespool⁴¹.

---

³⁵ Moshavi 2010, lk. 8

³⁶ *Ibid.*

³⁷ Joüon, Muraoka 2000: lk. 580

³⁸ Moshavi 2010, lk. 68

³⁹ *Ibid.*, lk. 68-69

⁴⁰ *Ibid.*, lk. 70-73

⁴¹ *Ibid.*, lk. 76

Näiteks Gen 8:9:

ולא־מצאה היונה מנוח לכף־רגלה [...] *((aga) tuvi ei leidnud puhkamiskohta ...)*

Näites eitav partikkel לֹא asub verbist eespool.

Mõlemad eitavad partiklid on nii tugevalt verbiga seotud, et kui verbist mõni element ettepoole nihutatakse, nihutatakse see ka alati neist eitavatest partiklitest ettepoole.⁴²

Kuigi adjunktid on üldiselt verbijärgses positsioonis, asuvad adjunktiklausid tavaliselt enne verbi⁴³. Adjunktiklausid on ülejäänud klausist rohkem eraldunud, seda näitab näiteks see, et adjunktiklausi ja ülejäänud klausi ühendab sidend (näiteks ו)⁴⁴.

1.3.3. Predikaadist ettepoole nihutatud markeerimata elemendid

Teatud grammatilised vormid, näiteks küsipartiklid/sõnad ja teatud ajamäärused asuvad verbist eespool⁴⁵. Verbieelne positsioon on nende vormide jaoks markeerimata positsioon. Erinevalt eelpool kirjeldatud klausi-adverbidest on aga neil n-ö ettenihutatud positsioon⁴⁶.

Küsipartiklid (Genesise finiiitsetes peaklausides esinevad küsipartiklid on איך, מדוע, למה, מאין, אי מזה, אנה, מי, מתי, מה) asuvad klausis samas positsioonis, mis ettenihutatud elemendid; seda on näha näiteks sellest, et küsilauseste puhul samaaegselt ettenihutamist ei toimu⁴⁷. Kui

---

⁴² Moshavi 2010, lk. 76

⁴³ *Ibid.*

⁴⁴ *Ibid.*, lk 77

⁴⁵ *Ibid.*, lk. 78

⁴⁶ *Ibid.*

⁴⁷ *Ibid.*

küsi­partikkel esi­neb *casus pendens*’iga sa­mas klausi­sis, asub ta peale *casus pendens*’it isi­loomustavat ette­ni­hutatud ele­menti⁴⁸.

Kuigi aega täpsustavad adjunktid asuvad tavaliselt pärast verbi, asuvad teatud ajamäärused (ning ka demonstratiivne määrsõna כה) tavaliselt enne verbi⁴⁹. Need määrsõnad on כה, עתה, אז, אחרי כן, אחר⁵⁰. Nagu eelmainitud küsi­partiklid, ei asu ka need määrsõnad klausi­sis, kus juba esi­neb mõni verbi­eelne moodustaja⁵¹.

---

⁴⁸ Moshavi 2010, lk. 78

⁴⁹ *Ibid.*, lk. 79

⁵⁰ *Ibid.*, lk. 79-80

⁵¹ Moshavi 2010, lk. 80

1.3.4. Muud markeeritud sõnajärjega konstruktsioonid

Esineb mõningaid konstruktsioone, mis meenutavad elemendi klausis algusesse nihutamist, aga on sellest süntaktiliselt erinevad⁵². Eelkõige ühest kõige tuntumast - *casus pendens*.

Casus pendens

Noomen või pronoomen võib olla asetatud lause algusesse sellisel moel, et ta seisab eraldi järgnevast ning on seejärel mõtteliselt “jätkatud” ühendava pronoomeniga. Sellist konstruktsiooni nimetatakse *casus pendens*’iks⁵³.

Näiteks Gen 3:12⁵⁴:

וַיֹּאמֶר הָאָדָם הָאִשָּׁה אֲשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי הִוא נִתְּנָהּ לִי מִן־הָעֵץ וָאָכַל

Aadam ütles: “See naine, kelle sa mulle minuga koosolemiseks andsid, ta andis mulle puust (vilja) ja ma sõin (seda).”

Aadama sõnavõtu esimene osa (rasvases kirjas) on *casus pendens*’i positsioonis olev fraas, predikaadile eelneva asesõnaga הִוא tuuakse eelnenud fraas konteksti kokku ja edasi tuleb juba klausis tegelik mõte.

Casus pendens’it kasutatakse mitmel põhjusel. Esiteks on selle eesmärk välja tuua kõnelejale/kirjutajale kõige esimesena klausist pähe tulnud osa, teine kord soovist väljendit selgitada või siluda⁵⁵. Enamusel juhtudel tundub, et *casus pendens* on moodustatud stilistilistel kaalutlustel, peamiselt parallelismi (eriti poeetilise parallelismi) saavutamiseks (näiteks Js 1:7)⁵⁶. Muraoka arvates pole konkreetse klausis alguses asuva fraasi

---

⁵² Moshavi 2010, lk. 81

⁵³ Jöüon, Muraoka 2000, lk. 586

⁵⁴ Kuna tegu ei ole väga levinud nähtusega, võtsin näite Moshavi raamatust (lk. 82)

⁵⁵ Moshavi 2010, lk. 587

⁵⁶ Muraoka 1985, lk. 96

rõhutamine omaette eesmärgiks⁵⁷. Noomen *casus pendens*'i positsioonis võib olla kas (loogiline) genitiiv, objekt (akusatiivis), eessõna komplement või subjekt⁵⁸.

Kuigi *casus pendens* ja ettenihutatud element võivad esmapilgul tunduda sarnastena, on neil mitu erinevust. Esiteks, nagu eelnevas lõigus mainitud sai, ei ole *casus pendens*'i eesmärk midagi eraldi rõhutada; samuti on klaus, mis järgneb *casus pendens*'ile, süntaktiliselt täielik ilma selleta⁵⁹ (mis ei ole kindlasti nii uurimise all olevate ettenihutatud komplementide/adjunktide puhul). Lisaks jäetakse *casus pendens*'i puhul ettenihutatud elemendi eest tihtipeale eessõna ära⁶⁰.

---

⁵⁷ *Ibid.*, lk 65.

⁵⁸ Joüon, Muraoka 2000, lk. 587

⁵⁹ Moshavi 2010, lk. 82-83

⁶⁰ *Ibid.*, lk. 83

2. Markeeritud elemendi klausi algusesse nihutamise mudelid

Nagu eelnevast peatükist selgus, on teatavate lauseosade klausi algusesse nihutamine markeeritud sõnajärg, seega peab sel olema mingi pragmaatiline funktsioon. Üldiselt on eristatud selle nihutamise pragmaatilise funktsiooni leidmiseks kolme erinevat mudelit, igaühel erinev motivaator⁶¹:

- 1) rõhutamine;
- 2) põhi- ja tausttegevuse eristamine;
- 3) infostruktuur.

2.1. Rõhutamine

Rõhutamise all mõeldakse seda, et ettetõstetud element tõmbab endale sõnajärje muudatuse tõttu tähelepanu ja muudab seega lauses kajastuva info rõhuasetust.⁶² Tänu oma definitsiooni laiale haardele on rõhutamist kritiseeritud kui liialt subjektiivset ja ebamäärast mudelit⁶³. On raske määrata, kas algusesse tõstetud elemendi rõhutamine oli eesmärgipärane või peab uurija seda rõhutatuks vaid seetõttu, et element on lause algusesse tõstetud. Samuti ei põhjenda rõhutamine, *miks* konkreetne element lause algusesse tõstetud on.⁶⁴

---

⁶¹ Moshavi 2010, lk. 18

⁶² Joüon, Muraoka 2000, lk. 572, 583, Muraoka 1985, lk. i

⁶³ Moshavi 2010, lk. 18

⁶⁴ *Ibid.*, lk. 19, Muraoka 1985, lk. i

2.2. Põhi- ja tausttegevuse eristamine

Longacre'i poolt loodud põhi- ja tausttegevuse eristamise mudel (1989, 1992), mille järgi põhitegevust iseloomustab *wayyiqtol*-vorm ja tausttegevust *qatal*-vorm, ei kata aga terviklikult ära kõiki kirjakohti, kus element on lause etteotsa tõstetud⁶⁵. Eelkõige sobib see SVX-tüüpi klausi esiletõstmist kirjeldama, aga taoline esiletõstmine on selgelt vähemuses, samuti ei ole paljusid SVO-klause võimalik kirjeldada põhi- ja tausttegevuse kontekstis⁶⁶.

2.3. Infostruktuur

Infostruktuur puudutab viise, kuidas lause struktuur edastab info vastuvõtjale sõnumit lause kontekstuaalse tõlgendamise kohta⁶⁷. Infostruktuuri uurimise aluseks peetakse Praha koolkonda, kus võeti esimesena kasutusse mõisted *teema* ja *reema*, et eristada uut ja oletatavalt teadaolevat osa lausest⁶⁸. Teema all mõeldi lause osa, mis esindab info vastuvõtjale juba oletatavalt teadaolevat infot, reemana vaadeldakse uut informatsiooni⁶⁹.

Näiteks lauses *Kadri on meid kutsunud* on reemaks *Kadri* ja teemaks *on meid kutsunud*.

Lause vastab oletatavale küsimusele: *Kes on meid kutsunud?*, mille puhul on küsija jaoks teada info *x on meid kutsunud* (teema), ning *x = Kadri* iseloomustab uut informatsiooni.

---

⁶⁵ Moshavi 2010, lk. 29

⁶⁶ *Ibid.*, lk. 31

⁶⁷ *Ibid.*, lk. 31; Lindström 2005, lk. 25

⁶⁸ *Ibid.*, lk. 32

⁶⁹ Lindström 2005, lk. 25

Püüdes eristada võimalikult täpselt teemat ja reemat, võeti kasutusele kommunikatiivse dünamismi mõiste - keelelisi elemente saab selle abil mõõta nende kommunikatiivse dünamismi astme kaudu, st elemendi positsioon lauses on seotud sellega, kuidas mõjutab element kommunikatsiooni edasist kulgu⁷⁰. Madalama kommunikatiivse dünamismi astmega element asub lause alguses, kõrgema astmega asub lause lõpus⁷¹. Kuigi teooriat peetakse oluliseks, sest see võimaldas esmakordselt uurida infostruktuuri teemast ja reemast sõltumata, on tehtud järeldus sõnajärge puudutavast kommunikatsiooni dünamismi astmest siiski samm pigem vales suunas, kuna erandeid tundub olevat rohkem kui reegleid. Analoogsele teooriale, mis seab piibliheebrea keeles sõnajärje kõige olulisemaks infokandjaks (vastupidiselt eelnevale) kõige esimese lauseosa, on Muraoka tsiteerinud O. Jesperseni (*The philosophy of Grammar* (London 1924), lk 147): “Reaalse keele sõnajärg ei ole eksklusiivselt psühholoogiliste põhjustega seletatav. Tihtilugu on ta hoopis puhtalt tavapärane ja tolele keelele omaste ideomaatiliste reeglitega määratud ning rääkijast iseseisev.”⁷²

Hockett (1958) tõi kasutusse mõisted topik ja komment, mida alguses *teema* ja *reemaga* sünonüümselt kasutati⁷³. Ross (1967) kirjeldas sõnast topik tegevuse *topikaliseerimine*, millega ta kirjeldas mitte-eesotsas seisva väljendi klausi algusesse liigutamist (inglise keeles kasutatakse nimetust *preposing*)⁷⁴.

Tema uurimust analüüsides avastasid hilisemad teadlased (nt Gundel 1977), et see, mida topikaliseerimisena kirjeldati, sisaldab

---

⁷⁰ Lindström 2005, lk. 25

⁷¹ *Ibid.*

⁷² Joüon, Muraoka 2000, lk. 561-562

⁷³ Moshavi 2010, lk. 33

⁷⁴ *Ibid.*

tegelikult kahte erinevat rõhutamismustrit, mida hakati kutsuma eristavalt *topikaliseerimiseks* ja *fokuseerimiseks* ⁷⁵.

See tähendab, et olenevalt rõhuasetusest võib allolevat näidet vaadelda kahte eri moodi (rõhk on markeeritud rasvases kirjas):

With Charlie *I will go to the opera.* - fokuseerimine või fookusliikumine (rõhk on ettetõstetud elemendil)⁷⁶

With Charlie ***I will go to the opera.*** - topikaliseerimine (rõhk on mitte-ettetõstetud elemendil)⁷⁷. Sekundaarne rõhk võib antud näitelause puhul olla ka ettetõstetud elemendil *with Charlie*.⁷⁸

Veel üks infostruktuuri koha pealt oluline mõiste on fookus, millele on sarnaselt topikule/topikaliseerimisele raske ühest ja piiritletud definitsiooni leida. Gundel (1999) kategoriseerib mõiste *fookus* kolme erinevasse kasutusvälja, millest lähtuvalt on fokuseerimisel ka erinev eesmärk. Moshavi lisab Gundeli loogikat järgides ühe kategooria juurde. Neli kategooriat on seega: informatsiooniline fookus (Gundel kutsub seda semantiliseks), kontrastiivne fookus, psühholoogiline fookus ja tähelepanu fookus (Moshavi lisand).⁷⁹

Informatsiooniline fookus viitab ütluse kontekstis kõige uuemale infole. Fookus on seega lauseosa, mis annab väärtuse kõlanud väites seni tundmatule elemendile⁸⁰ (Moshavi 2010:35).

Näiteks

A. *Keegi on piima toonud. Kes poes käis?*

B. ***Mari*** käis poes.

---

⁷⁵ Moshavi 2010, lk. 33

⁷⁶ *Ibid.*

⁷⁷ *Ibid.*

⁷⁸ *Ibid.*

⁷⁹ *Ibid.*, lk 35

⁸⁰ *Ibid.*

on fookuses Mari ja seni tundmatu element x väljendab uut infot väites x käis poes.

Kontrastiivne fookus on oma olemuselt üsna laialivalguv mõiste, mis katab nii fokuseerimist kui topikaliseerimist. Teiste asjade seas tähistab ta informatsioonilistele eeldustele vastuolus olevaid lauseelemente ja omavahel vastusolus olevaid topikuid⁸¹. Psühholoogilise fookusena kirjeldatakse lauseelementi, mis on hetkel tähelepanu keskpunktis⁸². Tegu on taaskord üsna ebaselge mõistega, kuna tähendusväli viitab kohati informatsioonilise fookuse vastandile ja on oma olemuselt topiku mõistele lähemal⁸³. Tähelepanu fookus on lauseosa, millele rääkija soovib kuulaja tähelepanu tõmmata⁸⁴. Viimased kaks mõistet on seega taaskord pigem kirjeldavad kui põhjendavad.

Piibliheebrea keele seisukohast on kõige suuremat mõju avaldanud Lambrecht'i töö informatsioonilise fookuse alal(1994)⁸⁵. Fookus on tema järgi informatsiooniliselt defineeritud kui informatsiooni element, mille läbi propositsioon⁸⁶ (*proposition*) ja väide (*assertion*) teineteisest erinevad, seega on fookus lause poolt edasi antav informatsioon *miinus* see osa lausest, millest infosaaja juba teadlik on⁸⁷. Topikut defineerib Lambrecht kui seda, millest lause räägib⁸⁸. Lambrecht'i järgi peab lausel olema fookus, aga topikutel kindlat arvu ei ole (võib olla null, üks, kaks ja rohkem)⁸⁹.

Lambrecht jaotab lauseid kolme fookus/topiku kombinatsiooni⁹⁰:

- 1) predikaat on fookus=topik-kommenti struktuur;
- 2) argument on fookus=identifitseeriv;

---

⁸¹ Moshavi 2010, lk. 36

⁸² *Ibid.*

⁸³ *Ibid.*

⁸⁴ *Ibid.*

⁸⁵ *Ibid.*, lk. 41

⁸⁶ Lindström 2005, lk. 33, viidates Lambrecht'ile: propositsioon on kontseptuaalne (mõisteline) asjade seisu esitus

⁸⁷ Moshavi 2010, lk. 42, Lindström 2005, lk. 33

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ *Ibid.*

⁹⁰ *Ibid.*

3) lausefookus=sündmuse raporteerimine.

Fokuseeritud predikaat on rõhu poolest markeerimata, argumendi ja lausefookuse puhul on tegu pragmaatiliselt markeeritud elementidega⁹¹. Fokuseeritud predikaadi puhul on tegemist ka topik/kommenti struktuuriga: subjekt on topik (teema) ja järgnev verbaalfraas on komment (reema)⁹². Lauses *Elis peseb pesu* on topikuks/teemaks *Elis* ja kommentiks/reemaks *peseb pesu*, seega fookuseks on verbaalfraas *peseb pesu*.

Argumendifookuse puhul on rõhk sel samal fokuseeritud argumendil⁹³.

Lauses *Elis peseb pesu* on selle kombinatsiooni järgi fookuses subjekt *Elis*.

Lausefookuse puhul on nii fookuseks kui kommentiks terve lause, selle mudeli puhul topik puudub.

Rõhk jääb aga antud näitelauses nii argumendi- kui lausefookuse puhul subjektile (*Elis*)⁹⁴.

Lambrechti järgi kuuluvad lausefookuse kategooriasse kahte tüüpi laused: esitlevad (*presentational*) ja sündmust raporteerivad (*event reporting*). Esitlevas lauses eksisteerib referent (nt *Seal oli mees*) või esitletakse diskursuse jaoks uut referenti (*Mati saabus*)⁹⁵. Sündmust raporteerivas lauses esitletakse sündmust, mis on uus üheskoos referendiga (Küsimus: *Mis juhtus?* Vastus: *Mu auto läks katki*). Lambrecht seletab, et mõlema tüübi puhul on tegu informatsiooniliselt ühtse lausega, mis

---

⁹¹ Moshavi 2010, lk. 43

⁹² *Ibid.*

⁹³ *Ibid.*

⁹⁴ *Ibid.*

⁹⁵ *Ibid.*

tunnistavad fakti olemasolu, erinevalt tavapärasest lausest, kus eristatakse informatsioonilist teemat ja temaga seotud predikaati⁹⁶.

Nii fokuseerimist kui topikaliseerimist on aastate jooksul märksa rohkem ja mitmekülgsemalt uuritud, kui siinkohal põgusalt käsitletud sai (välja on jäänud nii Gross, Halliday, Shimasaki kui paljud teised infostruktuuri-uurijad), kuid arvestades antud uurimuse mahtu, ei soovi ma siinkohal teemal pikemalt peatuda. Peatüki eesmärk oli eelkõige Moshavi uurimusele (ja eriti hilisemalt tema poolt tuletatud täpsetele definitsioonidele) veidi konteksti anda.

---

⁹⁶ Moshavi 2010, lk. 43

Tuntus⁹⁷ (*givenness*)

Moshavi eristab Price'i, Chafe'i, Dryer'i, ja Kintch'i järgi kahte erinevat informatsioonifookuse tuntust - pragmaatiline eeldus ja aktiveerimine⁹⁸. Pragmaatiliselt eeldatud informatsioon on informatsioon, mis on eelduse kohaselt nii info edastajale kui info vastuvõtjale tuntud, st tegu on informatsiooniga, mille kohta info edastaja arvab, et info vastuvõtja on sellest teadlik⁹⁹. Aktiveeritud info on info, mida info edastaja arvab olevat info vastuvõtja teadvuses vestluse hetkel¹⁰⁰. Mõisted on rakendatavad vastetena pika- ja lühajalise mälu kognitiivsetele seisunditele¹⁰¹.

Kirjeldades konstruktsiooni, kus fookust markeeritakse konkreetse propositsiooni suhtes, eristab Moshavi kas antud propositsioon on eeldatud või aktiveeritud¹⁰². Moshavi tuletab oma analüüsist, et aktiveeritus on fokuseerimise kohta käiv tuntus¹⁰³. See tähendab, et narratiivi puhul on propositsioon vahetult eelnevast lingvistilisest kontekstist tuletatav¹⁰⁴, seega eeldatakse propositsioon olevat lühi- või pikaajalises mälus¹⁰⁵. Otsese kõne puhul lähtub propositsioon aga vahetult eelnevas kõnekontekstis sisalduvast või ka lingvistika-välises kontekstist (st tuleneb näiteks isikudetailidest, ümbritsevast kontekstist), mis kuulaja jaoks propositsiooni aktiveerivad¹⁰⁶. Fokuseeritud klausi esindav *aktiveeritud propositsioon* ei pea olema kuulajale eelnevalt tuttav, samuti ei pea see olema eelnevalt mingil moel markeeritud¹⁰⁷.

---

⁹⁷ Lähtun Lindström 2005 tõlkest

⁹⁸ Moshavi 2010, lk. 92

⁹⁹ *Ibid.*, lk. 92-93

¹⁰⁰ *Ibid.*, lk. 93

¹⁰¹ *Ibid.*

¹⁰² *Ibid.*

¹⁰³ *Ibid.*, lk. 97

¹⁰⁴ Moshavi 2002, lk. 236

¹⁰⁵ Moshavi 2010, lk. 97

¹⁰⁶ Moshavi 2002, lk. 236

¹⁰⁷ Moshavi 2010, lk. 97.

3. Fokuseeritud klaus

Ülevaade Genesise korpuses fokuseeritud klausides ja kasutatud kirjakohtadest

Moshavi peab eelnevas peatükis kirjeldatud fookustest informatsioonilist fookust komplemendi/adjunkti klausi algusesse tõstmist uurides kõige efektiivsemaks fookuse määratluseks. Moshavi kitsendab aga informatsioonilise fookuse definitsiooni veelgi: Lambrecht poolt väljapakutud predikaadi- ja lausefookuse jätab ta uurimise alt välja, keskendudes ainult argumendifookusele, mille ta nimetab ümber moodustajafookuseks (*consitituent focus*). Moshavi keskendub ainult sellele fookuse tüübile, sest leiab, et argumendi/moodustajafookus on ainus fookus, mida markeeritakse piibliheebrea keeles fookuse klausi algusesse nihutamisega, seega tegu on ainsa sobiliku fookusetüübiga, mille abil põhjendada elemendi klausi algusesse nihutamist.¹⁰⁸ Edaspidi nimetan Moshavi järgi moodustajafookust lihtsalt “fookuseks” ja “fokuseerimine” tähendab fokuseerimist, mida on teostatud elementi lause algusesse nihutades¹⁰⁹.

Moshavi järgi on Genesise korpuses 50 fokuseeritud klausi, mille puhul klausi ettetossa tõstetud element on kas subjekt, komplement või adjunkt¹¹⁰.

Näiteks:

Gn 41:16:

---

¹⁰⁸ Moshavi 2010, lk. 91-92

¹⁰⁹ *Ibid.*, lk. 97

¹¹⁰ *Ibid.*, lk. 105,121

ויען יוסף את־פרעה לאמר בלעדי **אלהים** יענה את־שלום פרעה

*Joosep vastas vaaraole, öeldes: “Mitte mina, hoopis **Jumal** annab
vaaraole õige vastuse.”*

Fookuses on subjekt “Jumal”.

Gn 34:26:

ואת־חמור ואת־שכם בנו הרגו לפי־חרב ויקחו את־דינה מבית שכם ויצאו

***Haamori ja tema poja Sekemi** tapsid nad mõõgateraga ja võtsid Dina
Sekemi kojast ja läksid ära.*

Fookuses on komplementfraas “Haamori ja tema poja Sekemi”.

Gn 9:3:

כל־רמש אשר הוא־חי לכם יהיה לאכלה **כירק עשב** נתתי לכם את־כל

*Iga liikuv olend, kes elab, teile saagu söögiks. **Nagu rohelised taimed,**
annan teile kõik.*

Fookuses on adjunktifraas “nagu rohelised taimed”.

Peamiselt seostatakse fokuseerimist just kahe viimasega, 84% fokuseeritud klausi puhul Genesise korpuses on esile tõstetud kas komplement või adjunkt¹¹¹. Moshavi on toonud oma raamatus fokuseerimise eesmärgi kirjeldades 50-st välja ainult 24 kirjakohta ¹¹² (tema artiklist tuletasin¹¹³ juurde 10 kirjakohta, seal pole Moshavi

---

¹¹¹ Moshavi 2010, lk. 122

¹¹² Gen 1:27, 6:17, 7:20, 7:22, 8:19, 9:3, 9:5 (2), 17:12, 17:27, 19:2, 20:5, 20:9, 23:11, 30:16, 32:29, 34:26, 34:28, 35:10, 35:12, 41:12, 41:16, 42:9, 45:8, vt ka Joonis 1.

¹¹³ Kuna Moshavi kategoriseerib artiklis ja raamatus fokuseerimise tüübid üsna sarnaselt ning artiklis analüüsib ta objekti (mida kategoriseeritakse üldiselt komplementina) ja adverbialaali (mis võib, olenevalt predikaadist, nii komplement kui adjunkt olla), olen antud töö käigus võtnud vaatluse alla ka artikli kirjakohtad. Suurt osa neist on Moshavi ka ise raamatus kasutanud ja on selgelt näha, millised fokuseerimise tüübid omavahel samaväärsed on (fookuste tüüpidest rohkem järgmises peatükis). Olen selguse (ja aususe) mõttes mõlemad kategooriad analüüsitavate kirjakohtade juurde välja toonud (vt. Joonis 1).

subjektifookust üldse puudutanud¹¹⁴), neist ainult kuue puhul on subjekt fookuses¹¹⁵. Seega subjekti kohta käiva kättesaadava allikmaterjali vähesusest tulenevalt olen otsustanud subjektifookuse analüüsist välja jätta. Samal põhjusel olen ka kõrvaldanud Gen 32:29, mida Moshavi käsitleb näitena eituse fookusest¹¹⁶. Samuti olen analüüsist kõrvale jättnud kirjakoha Gen 6:14, mida on raske süntaktiliselt analüüsida seoses selle tekstikriitilise problemaatilisusega (antud kirjakoha puhul ei saa fookust BHS-i järgi kindlalt klausi loomulikuks osaks pidada)¹¹⁷. Analüüsin seega 27-t kirjakohta, kus on fokuseeritud kas komplement või adjunkt¹¹⁸.

Veel üks märkus enne analüüsi juurde asumist: kuigi klausi algusesse nihutatud moodustajat nimetatakse tavaliselt klausi fookuseks, pole see täiesti korrektne - aktiveeritud propositsioon nihutatakse klausi algusesse koos lisanditega, mis ei ole tingimata fokuseeritud, eriti käib see eessõna/-liitega fraaside kohta¹¹⁹. Näiteks Gen 24:38 on fookuses בית־אבי (*minu isa koda*), kuid algusesse on nihutatud kogu eessõnafras אל־בית־אבי (*minu isa kotta*).

---

¹¹⁴ Gen 5:2, 6:16, 17:20, 23:6, 23:9, 24:38, 43:13, 43:15, 47:4, 47:9, vt ka Joonis 1.

¹¹⁵ Gen 6:17, 7:22, 8:19, 17:27, 41:16, 45:8.

¹¹⁶ Moshavi 2010, lk 136

¹¹⁷ Moshavi ei ole ei raamatus ega artiklis BHS-i tekstikriitilist aparaati maininud, järeldan sellest, et ta pole seda analüüsi tegemisel arvestanud.

¹¹⁸ Gen 1:27, 5:2, 6:16, 7:20, 9:3, 9:5(2), 17:12, 17:20, 19:12, 20:5, 20:9, 23:6, 23:9, 23:11, 24:38, 30:16, 34:26, 34:28, 35:10, 35:12, 41:12, 42:9, 43:13, 43:15, 47:4, 47:9, vt ka Joonis 1.

¹¹⁹ Moshavi 2010, lk. 122

3.1. Fokuseerimise taksonoomia

Fokuseeritud klausi fookus annab aktiveeritud propositsioonis väärtuse muutujale x . See tähendab, et fokuseeritud klausi kuuluv fookus f kinnitab propositsiooni $x=f$ olles suhtes aktiveeritud propositsiooniga p . Mõnedel juhtudel on x -iga samaväärne propositsioon (v) juba klausi läbitöötamise ajal info vastuvõtja jaoks eelnevalt aktiveeritud. Sel juhul võrdub x tema jaoks v -ga ($x=v$). Moshavi pakub välja fokuseeritud klausi taksonoomia, mis baseerub sellel, millises suhtes on omavahel $x=f$ ja $x=v$, juhul, kui viimane on aktiveeritud. Moshavi eristab nelja tüüpi fokuseerimist: identifitseeriv (*identificational*), kirjeldav (*descriptive*), asendav (*substitutive*) ja täiendav (*additive*)¹²⁰.

Järgnevalt annan ülevaate eelnimetatud fokuseerimise tüüpidest. Fokuseeritud klaus on markeeritud allajoonimisega, selles sisalduv fookus on rasvases kirjas. Olen püüdnud sõnajärge eestikeelsetes vahetutes tekstiõlgetes võimalikult heebrea keelele lähedale tuua, et analüüsiv fookus selgelt välja tuleks. Kindlasti ei proovi ma sellega näidata, et too tõlkevariant eesti keele infostruktuuri seisukohalt kuidagi õigem oleks. Rohkem sellest järgnevates peatükkides.

Järgnevas tabelis on antud ülevaade analüüsitud kirjakohtadest, sellest, kuidas neid on kategoriseeritud Moshavi artiklis või raamatus ning milline osa lausest on fookus. Sellele järgnevalt olen Moshavi järgi tüübid lahti seletatud.

---

¹²⁰ Moshavi 2010, lk 127; oma varasemas artiklis (Moshavi 2006:239-241) on Moshavi nimetanud identifitseerivat (ja kirjeldavat) fookust täitvaks (*fill-in*) ja asendav (*replacement*) on asendatud sünonüümiga (*substitutive*).

Tabel 1			Artikil funktsioon	Raamatu funktsioon
Artikil/raamatuviide	Kirjakoht	Tekst		
38	Gen 1:27	וַיֵּבְרָא אֱלֹהִים אֶת הָאָדָם בְּצַלְמוֹ בְּצֶלֶם אֱלֹהִים בָּרָא אֹתוֹ זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָא אֹתָם	Täitev fookus	Kirjeldav fookus
38	Gen 5:2	זָכָר וּנְקֵבָה בָּרָאָם וַיִּבְרָךְ אֹתָם אֱלֹהִים אֱדִישָׁם אֵדָם בְּיוֹם הַבְּרָאָה	Täitev fookus	Identitseeriv fookus
40	Gen 6:16	צֹהַר עֲשֵׂהָ וְתִבְהַה וְאֶל־אֶמֶת תִּבְלָהָ מִלְמַלְהָ וַיִּפְתַּח הַתִּבְהָה בַּצֹּהַר תִּשָּׂא וְשָׁלֹשׁ תִּשָּׂא	Täiendav fookus	Täiendav fookus
38	Gen 7:20	חֲמֹשׁ עָשָׂה אֶמֶת מִלְמַלְהָ גְּבִיר הַמָּיִם וְכֹסֶה הַקֹּרֶם	Täitev fookus	Identitseeriv fookus
38	Gen 9:3	כִּי־רָמַשׁ אִשָּׁר הָאֵד הִי לָכֵן יִהְיֶה לְאִלָּה עֲוֹנוֹ עֲשֵׂב נִשְׁכָּב נִתְּנִי לָכֵן אֵת כָּל־	Täitev fookus	Identitseeriv fookus
38	Gen 9:5	וְאִךְ אֶת־דֹּמָקִים לְנִפְשֵׁיהֶם אֲדֹרְשׁ מִיָּד כִּי־תִהְיֶה אֲדֹרְשָׁה וַיִּמָּד הָאָדָם מִיָּד אִשׁ אֲחִיו אֲדֹרְשׁ אֶת־נֶפֶשׁ הָאָדָם	Täitev fookus	Identitseeriv fookus
40	Gen 9:5	וְאִךְ אֶת־דֹּמָקִים לְנִפְשֵׁיהֶם אֲדֹרְשׁ מִיָּד כִּי־תִהְיֶה אֲדֹרְשָׁה וַיִּמָּד הָאָדָם מִיָּד אִשׁ אֲחִיו אֲדֹרְשׁ אֶת־נֶפֶשׁ הָאָדָם	Täiendav fookus	Täiendav fookus
Lk 130	Gen 17:12	וַיִּבְרַשְׁמֹנֶת יָמָיו: מוֹל לָכֵן כִּי־זָכָר לְדֹרֹתֵינוּ יֵלֵד בִּית וַתִּלְמַדְתָּ־נָסֹף מִפֶּי בֶן־נָכָר לֹא מִזֶּנֶךְ הָאֵל	Identitseeriv fookus	Identitseeriv fookus
38	Gen 17:20	וַיִּלְשְׁמָעָל שְׂמַעְיָהּ הָיָה בֶּן־חָנִי אֹתוֹ וְהַפְרִיחַ אֹתוֹ וְהוּא בִּיתוֹ אֹתוֹ בְּמִתָּא מִתָּא שְׂנֵים־עָשָׂר חֲשִׂיאָם וְיֹלֵד אֶתְנִינִי לְגִזֵּי גִזְלוֹ	Täitev fookus	Identitseeriv fookus
39	Gen 19:2	וַיֹּאמֶר הָיָה נָא אִינִי אִישׁ כִּי־בֵית עֲבָדֶיךָ וְלִינִי וְנִסְתָּא דְגֻלְכִּים וְהִשְׁמַעְתָּם וְהִלְכְּתָם לְדֹרֹכִים וַיֹּאמְרוּ לֹא כִי בְרוּחוֹ כָּל־	Asendav fookus	Asendav fookus
38	Gen 20:5	הָלֹא הָאֵל אֱמֶר־לִי אֲחֹתִי הִוא וְהִוא גַּם־הִוא אֱמֶרֶת אִינִי הָאֵל בְּתֻמָּה לְבָבִי וּבְדִלְקָן כִּפִּי עֲשִׂיתִי זֹאת	Täitev fookus	Identitseeriv fookus
38	Gen 20:9	וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאֶבְרָהָם וַיֹּאמֶר לוֹ מֶה־עָשִׂיתָ לָּהּ וְהִיא טְהוֹרָה לֹא כִי־הִבֵּאתִי עָלֶיךָ וְעַל־מַמְלַכְתִּי חֲטָאָה מְדֹלָה מִעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא־יַעֲשֶׂה עַשִׂיתָ עִמָּדִי	Täitev fookus	Kirjeldav fookus
Lk 123	Gen 23:6	שְׂמַעְתָּ אֲדֹנָי נִשְׂאִי אֱלֹהִים אִפְּהָ בְּחֻבּוֹנִי בְּמִבְחָרִי קִבְרִיתִי קִבְרִית אֶת־מִקְבְּרִי אִשׁ מִמֶּנִּי אֶת־קִבְרִי לֹא־יִכְלֶה מִמֶּךָ מִקְבְּרִי מִמֶּךָ	Identitseeriv fookus	Identitseeriv fookus
	Gen 23:9	וַיִּפְּדֵנִי אֶת־מַעֲרֹת הַמִּכְנָפִים אֲשֶׁר־לוֹ אֲשֶׁר בְּקֹצֶה שְׂדֵה־יִבְסָף מִלֹּא וַיַּעֲתֶה לִי בְּתוֹכָם לְאַחֲזֹרֶת קִבְרִי	Täitev fookus	Identitseeriv fookus
	Gen 23:11	לֹא־אֲדִין שְׂמַעְתָּ הַשָּׂדֶה נִתְּנִי לָהּ וְהַמַּעֲרָה אֲשֶׁר־בָּהּ לָהּ נִתְּנִיתִי לְעֹנִי בְּנִי־עַמִּי נִתְּנִיתִי לָהּ קִבְרִי מִמֶּךָ	Täitev fookus	Identitseeriv fookus
Lk 124	Gen 24:38	אִם־לֹא אֶל־בֵּית־אָבִי מִלָּךְ וְאֶל־מִשְׁפָּחָתִי וְלִקְחוֹת אִשָּׁה לִבְנִי	Asendav fookus	Asendav fookus
39	Gen 30:16	וַיָּבֹא־שָׂקֶב מִן־הַשָּׂדֶה בְּעָרֵב וַתֵּצֵא לָהּ לְקָרְאוֹת וַתֹּאמֶר אֵלַי תְּבוֹאָה כִּי־שָׂרָה שְׂרָרְתִּי בְּדוֹדָי כִּי־נִשְׁכַּב עִמָּה בְּלִילָה הִוא	Asendav fookus	Asendav fookus
Lk 134	Gen 34:26	וְאֶת־חַמְדוֹ וְאֶת־שִׁכְמָה בְּנֵה קָרָה לִפִּי־חֶרֶב וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה מִבֵּית שָׁרָה וַיָּצֵאוּ	Täiendav fookus	Täiendav fookus
38	Gen 34:28	אֶת־בָּאֵם וְאֶת־בָּתָּרָם וְאֶת־חַמְדֵּיהֶם וְאֶת־אֲשֶׁר־בְּעִיר וְאֶת־אֲשֶׁר בַּשָּׂדֶה לָקָח	Täitev fookus	Identitseeriv fookus
39	Gen 35:10	וַיֹּאמְרוּ לוֹ אֱלֹהִים שְׂמַךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּקְרָא שְׂמַךְ עוֹד שְׂמַךְ כִּי־אִם־יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׂמִי וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל	Asendav fookus	Asendav fookus
Lk 129	Gen 35:12	וַיִּסְרְלוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַבְּרִית וַיִּסְרְלוּ אֶתְנֶחֱמָה וַיִּסְרְלוּ אֶת־חִלְמֵיהֶם אִשׁ כְּחִילָה מִמֶּנִּי	Täiendav fookus	Täiendav fookus
Lk 132	Gen 41:12	וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת־הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלֵם לָהּ וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ מִרְגְּלִים אִם־לֹאֹת אֶת־עֲוֹנוֹת הָאָדָם בָּאֵתָם	Identitseeriv fookus	Identitseeriv fookus
Lk 127	Gen 42:9	וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת־הַחֲלֹמוֹת אֲשֶׁר חָלֵם לָהּ וַיֹּאמֶר אֵלֶיךָ מִרְגְּלִים אִם־לֹאֹת אֶת־עֲוֹנוֹת הָאָדָם בָּאֵתָם	Asendav fookus	Asendav fookus
	Gen 43:13	וְאֶת־חֵיכֶם וְחֹל וְחֹמֶה שֹׁבֵם אֶל־יָהוֹשׁ	Täiendav fookus	Täiendav fookus
40	Gen 43:15	וַיִּקְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־הַחֲלֹמוֹת הָאֵלֹהִים וַתִּשְׁלַח־לָקֹף לָקָח בָּדִים וְאֶת־בְּרִיתָן וַיִּלְמְנוּ וַיִּרְדּוּ מִצְרָיִם וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יוֹסֵף	Täiendav fookus	Täiendav fookus
Lk 125	Gen 47:4	וַיֹּאמְרוּ אֵל־פְּרֹעֶה לְגֹזֵר בָּאָרֶץ בָּאָה כִּי־אֵין מִרְחֶה לָצֵאֵךְ אֲשֶׁר לְעַבְדֶּיךָ כִּי־קָרַב בָּאָרֶץ עֲנָן וַעֲמֵת וַיִּשְׁבּוּ־נָא עַבְדֶּיךָ בָּאָרֶץ גִּשְׁן	Identitseeriv fookus	Identitseeriv fookus
38	Gen 47:9	וַיֹּאמֶר יִשְׂרָאֵל לְפְרֹעֶה יְמִי שְׁנֵי מִגִּדֵּי שְׁלֹשִׁים וַתֵּאֵת שְׁנֵי מִגִּדֵּים וְהָיָה יְמִי שְׁנֵי חֹהִי וְלֹא הָיָה אֶת־יְמִי־חֹהִי חֹהִי אֲבֹתִי בְּיָמֵי מִגְדִּירָהִם	Täitev fookus	Identitseeriv fookus

3.1. Identifitseeriv fookus

Identifitseeriva fookuse puhul pole x -i väärtus info vastuvõtjale klausi läbitöötamise hetkel varem teada¹²¹. Seega puudub varasem samaväärne aktiveeritud propositsioon ($x \neq v$). Tegu on kõige enam levinud fokuseerimise tüübiga (umbes % fokuseeritud lausetest Genesises)¹²². Üldjuhul vastab identifitseeriv fookus küsimusele, mida oleks fookust silmas pidades loogiline küsida¹²³.

Näiteks Gen 23:9:

ויתן־לי את־מערת המכפלה אשר־לו אשר בקצה שדהו בכסף מלא יתננה לי
בתוכם לאחזת־קבר

*Et ta annaks mulle Makpela koopa, mis on ta välja servas. **Täie hinna eest** andku ta see mulle pärushauaks teie keskel.*

Fookuses on adjunkt *täie hinna eest*, mis on loogiliselt seotud eelneva infoga - *et ta annaks mulle Makpela koopa*, vastates küsimusele: **Mille** (eest) *Makpela koobast tahetakse?* ja andes seega väärtuse x -le propositsioonis x (eest) *andku ta Makpela koobas mulle*. Esimese propositsiooniga aktiveeritakse kuulaja jaoks Makpela koopa ostusoo, teisega täpsustatakse/identifitseeritakse ostu puudutav detail (hind).

Toon ka näite komplement-klausi fokuseerimisest.

Gen 17:20:

ולישמעאל שמעתיך הנה ברכתי אתו והפריתי אתו והרביתי אתו במאד מאד שנים־עשר
נשיאם יוליד ונתתיו לגוי גדול

---

¹²¹ Moshavi 2010, lk. 128

¹²² *Ibid.*

¹²³ *Ibid.*

*Ka Ismaeli pärast olen sind kuulnud, vaata, ma õnnistan teda ja teen ta viljakaks ja suurearvuliseks. **Kaksteist vürsti** ta sünnitab ja ma teen tema suureks rahvaks.*

Fookuses on seekord komplement (objektifraas) *kaksteist vürsti*, mis taaskord on loogiline arendus/lisandus eelnevale lausele, kus kirjeldatakse seda, kuidas Jumal teeb Ismaeli *viljakaks ja suurearvuliseks*. Aktiveeritud on Ismaelist pärinev vägev sugu. Sellest jäeldub mõtteliselt propositsioon *Ismael sünnitab x*. Järgnevalt antakse *x*-le väärtus, milleks on *kaksteist vürsti*.

3.2. Kirjeldav fookus

Kirjeldava fookuse eesmärgiks on anda sünonüümne või täpsustav kirjeldus juba identifitseeritud muutujale¹²⁴. Kirjeldava fookuse puhul $x=v$ ning uus väärtus f on samuti varasema propositsiooniga võrdne ($f=v$). Kirjeldava fookuse puhul ei teki aktiveeritud propositsioonis uue infoga muutujat, sest info vastuvõtja jaoks on x -l juba väärtus¹²⁵. Tegu on haruldase, kuid loogiliselt hästi eristuva fookuse tüübiga¹²⁶.

Näiteks Gen 20:9:

ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה־עשית לנו ומה־חטאתי לך כִּי־הבאת עלי

ועל־ממלכתי חטאה גדלה מעשים אשר לא־יעשו עשית עמדי

*Ja Abimelek kutsus Aabrahami ja ütles temale: “Mida sa oled meile teinud?! Mis pattu olen ma sinu vastu teinud, et oled toonud suure patu minu ja mu kuningriigi peale?! **Asju, mida ei tohiks teha oled sa teinud minuga.***

---

¹²⁴ Moshavi 2010, lk. 130

¹²⁵ *Ibid.*

¹²⁶ *Ibid.*

Nagu näha, ei tulene sel korral fokuseeritud kirjakohest uut infot. Aktiveeritud on propositsioon *Abraham on teinud Abimelekiga x*, kuid sellele propositsioonile on juba eelnevas klausis väärtus leitud (*toonud suure patu minu ja mu kuningriigi peale*). Sama mõtet on teises sõnastuses järgnevas fokuseeritud klausis korratud (*asju, mida ei tohiks teha*).

3.3. Asendav fookus

Asendava fookuse puhul asendub x -i vana väärtus uuega. Seda tüüpi fookuse puhul on väärtus v x -i suhtes juba eelnevalt aktiveeritud ning uus väärtus f ei ole v -ga võrdne. Asendava fookuse puhul lükatakse seega x -i varasem väärtus ümber, järelikult $x = f$, aga $x \neq v$.¹²⁷

Asendava fookuse puhul on v vahetult pärast propositsiooni aktiveerimist ümber lükatud. Seega küsimus, mis asendava fookuse puhul tekib, on pigem *Kui x ei ole v , siis mis x on?* Fokuseeritud klause juhatavad asendava fookuse puhul tihtipeale sisse לא אם כי, כי אם, כי tähendades siinkohal *vaid, pigem, hoopis*. Sidendi kasutus rõhutab veelgi, et vana väärtust asendatakse uuega¹²⁸. Järgnevate näidete puhul on Moshavid järgides ka v rasvases kirjas.

Näiteks Gen 19:2:

וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא־אֲדֹנִי סוֹרוּ נָא אֶל־בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינוּ וּרְחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁכַּמְתֶּם וְהָלַכְתֶּם
לְדַרְכְּכֶם וַיֹּאמְרוּ לֹא כִי בָרְחוּב גִּלְיָן

Ta ütles: “Ennäe mu isandad! Astuge ometi oma sulase kotta, veetke öö ja peske oma jalad.” Nad vastasid: “Ei, hoopis väljal ööbime.”

Esmalt aktiveeritakse propositsioon *mehed veedavad öö x*. Fokuseeritud klaus algab negatiivse partikliga לא, ning jätkub, nagu enne mainitud,

¹²⁷ Moshavi 2010, lk. 131

¹²⁸ *Ibid.*

sidendiga כי, millele järgneb fookus ברחוב (*väljal*), mis asendab varasema adjunktli *אל־בית עבדכם* (*teie sulase kojast*) ja annab sellega x -le uue väärtuse.

Võib juhtuda, et fokuseeritud klaus ei ole seotud sellele otseselt eelnenud klausiga, vaid hoopis mõne varasemaga.

Näiteks Gen 42:9:

וַיִּזְכֹּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלֻמוֹת אֲשֶׁר חָלֵם לָהֶם וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם מִרְגְּלִים אַתֶּם לִרְאוֹת אֶת־עֲרֻת הָאָרֶץ
בְּאֶתְכֶם

Ja Joosepile meenusid ta unenäod, mida ta oli näinud neist ja ta ütles neile: “Te olete maakuulajad; vaatama, kust maa lahti on, te olete tulnud.

Siin asendatakse x -i väärtus, mis oli eelnevalt aktiveeritud Gen 42:7-s.

[...] מֵאֶרֶץ כְּנָעַן לִשְׁבַר־אֶכָל
(*tuleme*) Kaananimaalst *ostma süüa*.

Asendav fookus on לִרְאוֹת אֶת־עֲרֻת הָאָרֶץ (*vaatama, kust maa lahti on*), mis annab uue väärtuse Gen 42:7-s aktiveeritud propositsioonile *Oleme tulnud x* , kus $x = \text{ostma süüa}$. Seega $v \neq x$. Andes x -le uue väärtuse (*olete tulnud vaatama, kust maa lahti on*) lükkab Joosep ümber vendade väite, et nad on tulnud maale söögi ostmiseks.

3.4. Täiendav fookus

Täiendaval ja asendaval fookusel on ühiseks jooneks varasemalt aktiveeritud väärtus x -i jaoks, mis ei ole identne fookusega f . Täiendava fookuse puhul aga ei vastandu v ja x omavahel, vaid f on hoopis lisandus v -le. Tulemuseks on uus x -i väärtus, mille moodustab v ja f -i ühendus ($x = v + f$). Täiendava fookuse puhul puudub loogiline küsimus, mida aktiveeritud propositsioonist saab tuletada, sest info saaja ei saa kuidagi ette teada, et

v-le lisatakse mõni täiendav väärtus.¹²⁹ Täiendav fookus võib lisaväärtuse andmise asemel ka olemasolevat väärtust täpsustada, nagu allolev Gen 34:26 illustreerib.

Täiendava fookusega klaus algab tavaliselt sidendiga ו, teised fookusetüübid on üldjuhul asündeetilised¹³⁰ (asendava fookuse puhul on kasutatud sidendid rõhutava või muutust markeeriva eesmärgiga). Allolevas näites on v taaskord Moshavi järgi rasvases kirjas.

Gen 43:13:

וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ

Ja oma vend võtke, asuge teele ja minge tagasi selle mehe juurde.

Fookus annab lisaväärtuse Gen 43:11-12 esitatud infole, kus Iisrael loetleb oma poegadele, mida nad peaksid endaga kaasa võtma.

43:11 וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם יִשְׂרָאֵל אֲבִיהֶם אִם־כֵּן אֲפֹא זֹאת עֲשׂוּ קָחוּ מִזֶּמֶרֶת הָאָרֶץ בְּכֻלֵּיכֶם
וְהוֹרִידוּ לְאִישׁ מִנַּחָה מַעֵט צִרִי וּמַעֵט דְּבַשׁ נִכְאֹת וְלֹט בִּטְנִים וּשְׂקָדִים: 43:12 וְכֶסֶף מִשְׁנָה
קָחוּ בִידְכֶם וְאֶת־הַכֶּסֶף הַמּוֹשֵׁב בְּפִי אֲמַת־חֵיתֵיכֶם תִּשְׁיִבוּ בִידְכֶם אוֹלִי מִשְׁגָּה הוּא: 43:13
וְאֶת־אֲחֵיכֶם קָחוּ וְקוּמוּ שׁוּבוּ אֶל־הָאִישׁ

Kaasavõetava moona loetelu (*võtke maa parimat (vilja) oma kottidesse, [...] natuke balsamit, ja natuke mett, vürtse ja mürri, pähkleid ja mandleid, topelt raha võtke endaga. Tassige käes raha tagasi, mis pandi tagasi teie kotisuhu [...]*) vastab v-le ja f annab sellele lisaväärtuse (**oma vend** võtke kaasa). Seega v ja f-i kombinatsioon annab info vastuvõtja jaoks väärtuse x-le.

Gen 34:26:

וְאֶת־חַמּוֹר וְאֶת־שָׁכֶם בְּנוֹ הִרְגוּ לְפִי־חָרֵב וַיִּקְחוּ אֶת־דִּינָה מִבֵּית שָׁכֶם וַיֵּצְאוּ

Ja Haamori ja tema poja Sekemi tapsid nad mõõgaga ja võtsid Dina Sekemi majast ja lahkusid.

¹²⁹ Moshavi 2010, lk. 133

¹³⁰ *Ibid.*, lk. 134

Fokuseeritud klaus on siin seoses Gen 34:25 lõpus aktiveeritud propositsiooniga ויהרגו כל־זכר (*nad tapsid kõik mehed*), täiendades varem esitatud propositsiooni fokuseeritud objektiga ואת־המור ואת־שכם (Haamori ja tema poja Sekemi), seega oleks õigem väljendada siin elementide suhet $x = v$, mille alla kuulub ka f . Info vastuvõtja jaoks aga salvestub uus info pigem eelmainitud kujul $x = v + f$.

4. Fookuse klausi algusesse asetamine eesti keeles

Järnevalt teen ülevaate eesti keele põhisõnajärjest ja seda mõjutavatest verbiga seotud teguritest. Seejärel annan ülevaate eesti piiblitõlgetest ja sellest, kui paljude (teadaolevate) Moshavi analüüsitud kirjakohtade tõlgete puhul statistiliselt on märgata muutust sõnajärjes.

4.1. Eesti keele sõnajärg

Eesti lausele on iseloomulik suhteliselt vaba SVX¹³¹-põhijärg ning tendents paigutada verb teisele kohale¹³². Tegu on saksa keele kaudu eesti keeles kinnistunud germaani keelte erijoonega¹³³. Selle printsiibi järgi on keeles kalduvus paigutada verb lauses alati teisele positsioonile, seda ka juhul, kui lause algusesse lisandub mõni lisand, näiteks määrsõna¹³⁴.

Näiteks lauses *Kaisa elab Portugalis* asub verb teisel positsioonil. Lauses *Sel aastal elab Kaisa Portugalis* asub verb samuti teisel positsioonil, asukohta on muutnud subjekt *Kaisa*, sest lause algusesse on lisatud ajamäärus *sel aastal*.

Kuna piibliheebreakeelse teksti tõlkimise puhul on erinevates piiblitõlgetes rohkelt ühend-, ahel-, ja perifrastilisi verbe¹³⁵ kasutatud,

---

¹³¹ Lindström et al, 2017, Lause sõnajärg, paragr. 8 üldist

¹³² Erelt 2002, ESA, lk. 76

¹³³ Lindström 2001, lk. 87

¹³⁴ *Ibid.*

¹³⁵ Ülevaade neist verbitüüpidest nt Erelt 2002, lk. 49-55

mainin siinkohal ära ka eesti keele verbi ja selle laiendite kõige neutraalsema sõnajärje¹³⁶: verbi finiitne vorm - latiivne valdajamäärus - vaba määrus - sihitis/öeldistäide/seotud määrus - perifrastilise verbi element - liiajalise öeldise põhivorm.

Näiteks “Olen (*verbi finiitne vorm*) õpetajale (*latiivne valdajamäärus*) oma halva mäluga (*vaba määrus*) juba ammu (*seotud määrus*) meelde jäänud (*perifrastiline verbivorm*)”.

Nagu enne mainitud sai, on eesti keel võrdlemisi vaba järjega. See tähendab, et sõnajärge mõjutavad eelkõige pragmaatilised tegurid (infostruktuur)¹³⁷. Hea näide sõnajärje vabadusest, mis sobib ka antud töö konteksti, on fenomen, mida võib vormiliselt võrrelda antud töö käigus uuritava fenomeniga - sekundaarne teema¹³⁸ (n-ö *primaarse* teema põgus ülevaade on käesoleva töö infostruktuuri peatükis). Sekundaarne teema nihutatakse lause/klausi algusesse ning tema eesmärk on ennekõike luua uut perspektiivi lause lahti mõtestamisel, mõjutades seeläbi kogu lause tõlgendust.¹³⁹

Näiteks *Mari-Liis töötab ülikoolis* muutub sekundaarse teema lisamisel *Ülikoolis töötab Mari-Liis* (rasvases kirjas on sekundaarne teema). Kuna sekundaarne teema liigub alati lause/klausi algusesse ja tema eesmärk on mõtestada eelnevat infot või konteksti, on ta hea näide sellest, et Moshavi poolt tutvustatud komplemendi/adjunkti fookuse klausi etteotsa tõstmine pole eesti keele süntaksis teatava paralleelita. Kui suur paralleel nende kahe nähtuse vahel on, jääb kahjuks antud uurimuse piiridest välja. Ka Lindström (2017) mõönab, et praktikas on fookusel (Lindström peab siin küll kontrasti-fookust silmas) ja sekundaarsel

---

¹³⁶ Lindström 2017, Lause sõnajärg, § 10, üldist

¹³⁷ Lindström 2017, Lause sõnajärg, § 8, üldist

¹³⁸ Lindström 2017, Lause infostruktuur, § 2, Teema-reema

¹³⁹ *Ibid.*

teemal raske vahet teha ja soovitab mõlema puhul kasutada lihtsalt
“lausealgulise kontrasti” mõistet¹⁴⁰.

---

¹⁴⁰ Lindström 2017, Lause infostruktuur, § 7, Fookus

4.2. Eesti piiblitõlgete analüüs

Olen võrrelnud omavahel 1690., 1739., 1938. ja 1997. aasta piiblitõlkeid. Kõikidel tõlgetel on erinevad tekkelood ja mõjutusi on originaalteksti kõrval märgitud mitmetest teistest keeltest: näiteks lõuna-eesti algkeel 1690. aasta tõlke puhul¹⁴¹, varem valminud soomekeelne ja ebakindlad saksakeelsed versioonid 1739. aasta tõlke puhul¹⁴². Seoses antud töö mahuga olen nende keelte võimalikud mõjutused tõlgete sõnajärjele kõrvale jätnud. Järgnevas tabelis annan ülevaate omavahel võrreldud piiblitõlgetest, fookuse tüüpidest ja markeerimata/ markeeritud/ võrreldamatutest fookustest.

---

¹⁴¹ Kilgi, KJK, 2014, lk. 531

¹⁴² Paul 1999, lk. 445

Table 2	Viide	Kirjakoht	Milline funktsioon	Virginius 1690	Piibli raamat 1739	Suur piibel 1938	Piibel 1997
38	Gen 1:27	Kirjeldav fookus	Nink Jummal loi Inimise omaks Paleeks, Jummalale Paleeks loi tamma ladda, nink tamma loi neid ühe Issasse nink ühe Emmasse.	Nink Jummal loi Inimise omaks Paleeks, Jummalale Paleeks loi tamma ladda, nink tamma loi neid ühe Issasse nink ühe Emmasse.	Ja Jummal loi se Inimisesse omma nää järrele, Jummalata nää järrele loi ta tedda, meheks ja naiseks loi ta temma neid.	Ja Jummal loi inimese omma nää järgi, Jummal nää järgi loi ta tema, meheks ja naiseks loi ta nad.	
38	Gen 5:2	Identifitseeriv fookus	-	Uhe Akna peat sinna tammasse tegema, üllewel, ühe künnra suurusse; Uke peat sinna keskele tamma külge panna. Nink tammal peap kolm Pohja olema, üks all, ühe keskel, kolmas pääl, üllewel.	Mehheks ja naseeks bi temma neid, ja ta omistas neid ja panti nende nimme inimenne se päwal, kui neid lodi.	Mehheks ja naiseks loi ta nad, ja ta omistas neid ja panti neile nime inimene toi päewal, kui nad bodi.	
40	Gen 6:16	Täiendav fookus	Wistõistkümmend künnrad kõrgi, oi Wessi Mäggede ülle, kummat kinni kaiteli.	Uhe Akna peat sinna tammasse tegema, üllewel, ühe künnra suurusse; Uke peat sinna keskele tamma külge panna. Nink tammal peap kolm Pohja olema, üks all, ühe keskel, kolmas pääl, üllewel.	Mehheks ja naseeks bi temma neid, ja ta omistas neid ja panti nende nimme inimenne se päwal, kui neid lodi.	Mehheks ja naiseks loi ta nad, ja ta omistas neid ja panti neile nime inimene toi päewal, kui nad bodi.	
38	Gen 7:20	Identifitseeriv fookus	Wistõistkümmend künnrad kõrgi, oi Wessi Mäggede ülle, kummat kinni kaiteli.	Wistõistkümmend künnrat wõttis wessi wõlmust kõrguti, ja nääd said kaetud.	Wistõistkümmend künnrat wõttis wessi wõlmust kõrguti, ja nääd said kaetud.	Wistõistkümmend künnrat wõttis wessi wõlmust kõrguti ning kallis mäed.	
38	Gen 9:3	Identifitseeriv fookus	Keik mis ligup nink elap, olgo teile söök, otse kui halljast Rohito ole mina teile keik sedda andnud.	Keik mis ligub, mis ellus on, olgo teile roaks, keik annan minna teile nenda, kui halljast rohto.	Keik mis ligub, mis ellus on, olgo teile roaks, keik annan ma teile nõnda kui hallja rohu.	Kõik, mis ligub ja elab, olgu teile roaks; keik selle annan ma teile nagu hallja rohugi.	
38	Gen 9:5	Identifitseeriv fookus	Sest mina tahhan teije elo werd otsi, nink tahhan sedda kelke lojuste kätte maksa, nink tahhan Inimisse Eto otsida iggüühst Inimissest, ke tamma Welli on.	Sest õest mi tahhan teije werd teije hingede pärrast tagganouda: keikide elajatte käest tahhan ma sedda tagganouda, ja inimiste käest, iggüühhe tamma wenna käest tahhan ma Inimisse hinge tagganouda.	Sest õestli, ma tahhan teije werd teije hingede pärrast tagganouda, kõikide elajatte käest tahhan ma sedda tagganouda, ja Inimise käest, igamehe käest tahhan ma Inimise hinge tagganouda.	Tõepoolest, teie eneste werd ma nõuan taga: ma nõuan seda kõigilt loomadelt, ja ma nõuan inimestelt wastastikku Inimise hinge!	
40	Gen 9:5	Täiendav fookus	Sest mina tahhan teije elo werd otsi, nink tahhan sedda kelke lojuste kätte maksa, nink tahhan Inimisse Eto otsida iggüühst Inimisesest, ke tamma Welli oi.	Sest õest mi tahhan teije werd teije hingede pärrast tagganouda: keikide elajatte käest tahhan ma sedda tagganouda, ja inimiste käest, iggüühhe tamma wenna käest tahhan ma Inimisse hinge tagganouda.	Sest õestli, ma tahhan teije werd teije hingede pärrast tagganouda, kõikide elajatte käest tahhan ma sedda tagganouda, ja Inimise käest, igamehe käest tahhan ma Inimise hinge tagganouda.	Tõepoolest, teie eneste werd ma nõuan taga: ma nõuan seda kõigilt loomadelt, ja ma nõuan inimestelt wastastikku Inimise hinge!	
Lk 130	Gen 17:12	Identifitseeriv fookus	Nink Ismaeli perrast olen mina sind kaa kuulnut, waata, Mina olen tadda Omistanud, nink tahhan tadda Suggulikutsi terha, nink kaswata, ülewägga kaksteistkümmend wõrsti saap tamma sünnitama, nink tahhan tadda suure Rahwa issaks tehha.	Ja kahhesa-pärawast poeg-last peab teile ümberliikutama keik, kes meesle-rahwas teie põlweades, olgo peres sündinud ehk mis rahha pärrast ostetud keipe wõbra rahwa käest, mis sinno sugust ei ole.	Ja kahesapääwane poeglaps peab teil ümber loigatama, igauks, kes on meeslerahwas teie põlweades, olgu peres sündinud või rahha eest ostetud iga wõbra rahwa käest, kes sinu soost ei ole.	Kahesapääwastena tuleb teil ümber loigata kõik teie meeslerahwad põlvkondade wiisi, olgu peres sündinud, olgu rahha eest ostetud ükskõik missugusel wõbrail, kes sinu soost ei ole.	
38	Gen 17:20	Identifitseeriv fookus	-	Nink Ismaeli pärrast olen ma sind wõtnud kuulda, watta ma olen tadda Omistanud ja tahhan tamma sugu saata ja tadda üpris wägga sigilgida: kaksteistkümmend wõrsti peab ta sünnitama, ja ma tahhan tadda suureks rahwaks tehha.	Ja Ismaeli pärrast olen ma sind wõtnud kuulda, watta, ma olen tadda Omistanud ja tahhan tamma sugu saata ja tadda üpris wägga sigilgida: kaksteistkümmend wõrsti peab ta sünnitama, ja ma tahhan tadda suureks rahwaks tehha.	Teie Ismaeli pärrast ma olen sind kuulnud. Waata, ma omistan tadda ja tennast wäljakaks ning wäga arwurikkaks. Temaist sünnib kaksteist wõrsti ja ma teen ta suureks rahwaks.	Teie Ismaeli pärrast ma olen sind kuulnud. Waata, ma omistan tadda ja tennast wäljakaks ning wäga arwurikkaks. Temaist sünnib kaksteist wõrsti ja ma teen ta suureks rahwaks.
39	Gen 19:2	Asendav fookus	-	Ja ta ütles: Et wadage minno issandad, tulge nüüd ärra omma sullase kotta ja wõlke õ-male, ja peske ommad jallad, siis wõlke warra ülestousta ja omma teed minna; ja nemmad ülesse! Ei mitte, sest meie lahame üllitsa teile õseks jada.	Ja ta ütles: Et wadake, minu issandad, tulge nüüd ärra omma sullase kotta ja wõlke õ-male, ja peske ommad jallad, siis wõlke warra ülestousta ja omma teed minna; ja nemmad ülesse! Ei mitte, sest meie lahame üllitsa teile õseks jada.	Ja ta ütles: "Ennäe ma isandaid! Astuge omelt omal sullase kotta, jaage õmõmale ja peske omal jallad! Hommikul võlge warra üles tõiust ja omal teekonda jalkatal" Kuid nad vastasid: "Ei, me jääme õõseks jada."	Ja ta ütles: "Ennäe ma isandaid! Astuge omelt omal sullase kotta, jaage õmõmale ja peske omal jallad! Hommikul võlge warra üles tõiust ja omal teekonda jalkatal" Kuid nad vastasid: "Ei, me jääme õõseks jada."

Tabel 2					
Vide	Kirjakoht	Milline funktsioon	Virginius 1690	Pilbel raamat 1739	Suur pilbel 1938
			Eks täna issi mulle ütelnud, täna on mino Sissar? Nink täna on kaas ütelnud: Täna on mino Velli? Ja mina olen sedda wagga Süddame , nink puhta Käega teinud.	Eks ta ole mulle ütelnud: Temma on mo öde? Ja ta ütles ka isse: Temma on mu vend! Ma olen sedda oma wagast süddamest , ja omma linsatute kätega teinud.	Eks ta ole mulle ütelnud: Temma on mu öde? Ja ta ütles ka isse: Temma on mu vend! Ma olen sedda oma wagast süddamest , ja omma linsatute kätega teinud.
38	Gen 20:5	Identifitseeriv fookus	Nink Abimelek kutsus Abrahami nink üteli täna wasta: Miksperrast olet sina sedda meile teinud? Nink mes olen mina sino wasta Pattunur? Et sina ninda suurd Pattio mino, nink mino Kuning-Riki päle tahsit saata, sina olet mulle sesuggust Tööd teinud, mes ei sünnuks teha .	Ja Abimelek kutsus Abraami ja ütles temmale: Mis oled sa meile teinud? Ja mis mis patto olen mina so wasto teinud, et sa oled sure patto minno peäle ja mo kuningriigi peäle saatnud? Sa oled need asjad minnoga teinud, mis ei sünni teha .	Ja Abimelek kutsus Aabrahami ja ütles temale: „Mis sa meile tegid! Millega ma sinu wastu pattu tegin, et sa töd suure süü minu ja mu kuningriigi peale? Sa oled minuga teinud sünnmatuid tegusid! “
38	Gen 20:9	Kirjeldav fookus	Kule meid, Armas Issand; Sina olet Jumala Wörst meile seas, matta omma mahha oma Surnud meije keike parambase palka; ei pea üksiki meije seas sinulle oma hauda keelma, sino Surnut matta.	Kule meid, mu issand, sinna oled üks Jumala würst meile seas, matta omma meile kõige paremasse hauda , ei üksiki meile seast keela oma hauda sinule, su surnu sinna matta matta.	„Kule meid, issand! Sina oled Jumala würst meile keskel. Mata oma surnu meile kõige paremasse hauda! Ükski meist ei keela sulle oma hauda su surnu matmiseks.“
Lk 123	Gen 23:6	Identifitseeriv fookus	Et täna mulle annap oma kahhekörallist hauda, kumb tämal on, omma Pöllo otsas: Täuwe Rahha eest , ni paljo kui se wälart on, andko täna mulle sedda, teije seas, Perris Mattusse-Palkaks	Et ta mulle annaks se Makpela kopa, mis temma pärrart on, mis ta wälja otsas; täle rahha pärrast andko ta mulle sedda teie seas pärris-hauaks.	et ta mulle annaks temale kuluwa Makpela kopa, mis on ta wälja servas. Ta andku see mulle täle hinna eest pärris-hauaks teie keskel!“
38	Gen 23:9	Identifitseeriv fookus	Ei mitte, mino Issand, Waid kule mind: Se Pöllo annan mina sulle, nink sedda hauda, me täna sees on, annan mina sulle, omma Rahwa laste Slimi ees, annan mina sulle sedda, matta oma Surnut mahha.	Ei mitte, mu issand; kule mind: se wälja annan ma sulle ja se kopa, mis seal sees on, sedda annan ma sulle, omma rahwa laste silma ees annan ma selle sulle, matta sinna oma surnu.	„Ei, mu issand! Kuule mind! Ma annan sulle wälja , samuti ma annan sulle kopa, mis sellel asub; ma annan selle sulle omma rahvuskassaste silma alli. Mata oma surnu!“
38	Gen 23:11	Identifitseeriv fookus	Waide minne mino Issa Maja , nink mino Suggulaiste jure, mino Pojale Naist wotma.	Agga sa pead minno issa kotta ja mo sugguudossa jure minnema, ja mo pojale nease sealt wotma.	waid sa pead minema mu isakotta ja mu sugguosa juurde ning sealt wotma naise mu pojale!
Lk 124	Gen 24:38	Asendav fookus	Kui nütüd Jakob Öhto wälja pääd tuli, läks Lea täna wasta nink üteli: Minu jures peat sina maggama, sest mina olen sind Palkaga Palkanud, omma Poja Maggosa Rohho eest. nink täna maggas se Öse täna jures.	Ja Jakob tuli öhto wäljalt, ja Lea läks wasto ja ütles: Minno jure pead sa helma, sest ma olen sind palga pärrast palkanud mo poja Tudami-marjade eest; ja ta maggas sel ösel temma jures.	Kui Jaakob tuli öhtul wäljalt, siis läks Lea temale wastu ja ütles: „Sa pead minu juurde helma, sest ma olen sind tinginud lasu eest, omma poja lemmemarjade eest!“ Ja tema magas sel ööl ta juures.
39	Gen 30:16	Asendav fookus	Nink Hemorid ja Sikemid täna Poiga tapsit nämat kaas ärra Mööka-Terraga; Nink kui nämat Dinad Sikemi Majast olt wälja wotnut, läksit nämat ärra.	Ja nad tapsid Hamori ja tema poja Sekemi kojast, ja wötsid Tiina	Nad tapsid möögateraga ka Hamori ja tema poja Sekemi , wötsid Sekemi kojast Diina ja läksid ärra.
Lk 134	Gen 34:26	Tälandav fookus	Nende Lambat , nink nende Härgat , nink nende Eselid , nink mea Linna sees, nink mes Wälja pääl oli, sedda wötsit nämat ärra.	Nemmad wötsid ärra nende puduloojused ja nende weiksed ja mis linnas ja mis wäljal oli .	Nad wötsid ärra nende lambad ja kitsed, nende weiksed ja mis linnas ja mis linnas wäljal .
38	Gen 34:28	Identifitseeriv fookus	Nink Jummal üteli täna wasta: Sino Nimi on Jakob. Agga sino Nimi ei pea mitte enam Jakobiks kutsutama, waid Israel peap sino Nimi olema; Seperrast kutsus Jakob oma Nime Israel.	Ja Jummal ütles temale: So nimmi on Jaakob, sino nimmi ei pea mitte enam Jaakobiks hütama, waid Israel pead so nimmi olema; ja ta panni temma nimme Israel .	Ja Jumal ütles temale: „Jaakob on su nimi. Argu hüüdag su nime enam Jaakobiks, waid su nimi olgu Israel !“ Ja ta pani temale nimeks Israel .
39	Gen 35:10	Asendav fookus			

Tabel 2		Viide			
Kirjakoht	Milline funktsioon	Virginius 1690	Pilbi raamat 1739	Suur pilbel 1938	Pilbel 1997
		Nink sedda Maad, kumma mina Abrahamille nink isakile olen Andnut, tahhan mina sinolle anda, nink sino Seemnelle perrast sind, tahhan mina sedda Maad anda.	Ja se Ma, mis ma Abrahamile ja isakile olen andnut, sedda tahhan ma sulle anda; ja so suggule perrast sind tahhan minna sedda maad anda.	Ja se Ma, mis ma Abrahamile ja isakile olen andnut, selle tahhan ma sinule anda; ja su soole perrast sind tahhan ma maa anda.	Pilbel 1997 Ja maa, mille ma andsin Abrahamile ja isakile, ma annan sinule; ka siru soole perrast sind ma annan selle maa.
40 Gen 35:12	Täiendav fookus	Agga sääl oli meile jures üks Hebreaa Maa Pois, se Wangi Palikko Sullane, nink meile Juttustime lammale, ja täma sellelas meile ärra sedda Und, nindi kui kumbalgi Unni oli , sedda möda sellelas täma ärra.	Ja seelissamas oli melega üks Ebreaa noormees ja kunniga wahimeeste poalikko sullane, ja meile juttustasime temale, ja ta sellelas meile ärra meile unenäüd, iggaühhele sellelas ta ärra temma unnenäo järrole .	Ja seelissamas oli melega üks heebrea noormees ja kunniga wahimeeste poalikko sullane, ja meile juttustasime temale, ja ta sellelas meile ärra meile unenäüd, kummalegi sellelas ta ärra tema unenäo järri .	Ja seelissamas oli melega heebrea noormees, ihukatsepaliku sullane, ja meile juttustasime temale ja tema sellelas meile meile unenäüd, kummalegi ta unenäo tähenduse .
Lk 125 Gen 41:12	Identifitseeriv fookus	Sis tulit Joseppille täma Unnet Meele, kurnat täma neist oli nänud; Nink ütlet nende Wasta: Teije olette ärrakatsijat, teije olette tulnut katsma, kumaid kohhald se Maa wallale on .	Sis tulit Josepi meile need unnenäüd, mis ta neist oli unnes nänud; ja ütles nende wasto: Teie olette sallajad Ma kulajad, teie olette tulnud waatma, kus pool se Ma lahti on .	Sis tulid Joseppile meelde unenäüd, mis ta neist oli unes nänud; ja ta ütles nende wastu: Teie olete salajased maakulajad, teie olete tulnud waatama, kustpoolt maa lahti on .	Sis meenusid Joseppile unenäüd, mis ta neist unes oli nänud, ja ta ütles nelle: „Te olete maakulajad. Olete tulnud vaatama, kust maa lahti on! “
Lk 132 Gen 42:9	Asendav fookus	Nink wotke kaas oma Welja , nink tauske üles, ja minge jälle se Mehhe jure.	Ja wotke ka omma wend ja wotke kätte, minge jälle se mehhe jure.	Ja wotke ka oma wend ja wotke kätte, minge jälle selle mehe juurde.	Wotke ka oma wend , asuge teele ja minge tagasi selle mehe juurde!
Lk 127 Gen 43:13	Täiendav fookus	Sis wotsit need Mehhet need Andet, nink wotsit Kahhewerra Rahha oma Käite nink Perjamid, taust ütles nink lakst alla Egipt-Maale, nink Asisit Joseppi ette.	Ja need mehhet wotsid sedda mehehead, ja kahhewerra rahha wotsid nemmad omma kätte ja Perjamini, ja wotsid kätte ja lakst alla Egiptusse-male ja seisi Josepi ees.	Ja mehhet wotsid selle anni, ja kahevõrra raha wotsid nad eneste kätte ja Perjamini, ja wotsid kätte ning lakst alla Egiptusmaale, ja seisi Josepi ees.	Ja mehhet wotsid selle kingituse, wotsid kaasa kahekordise raha ja Benjamin, asusid teele ja lakstid alla Egiptusesse ning astusid Josepi ette.
40 Gen 43:15	Täiendav fookus	Päle se ütlet nämat Warao wasto: Meije oleme tulnut se Maa sisse Elama, sepperrast et nell Tebrail ei ole Söölö-Maad olnut, kurnat sino Sullastel omat, sest Nälgi on ni raske Kanaani-Maai: Nink nüüd Paltumel Lasse oma Sullasid Koseeni Maal Elada.	Ja nemmad ütlesid Warao wasto: Meie olemme tulnud kui wõbrad elama selle male , sest seal ei ole weiste sömaaaga karjale, mis so sulaato pärralt on: sest kange nälgi on Kanaani maali; ja nüüd palume, lasse ommad sullased Koseeni maali elada.	Ja nemad ütlesid warao wastu: Meie olemme tulnud kui wõbrad elama sila male ; sest seal ei ole söömamaad puduloiustele, kes su sulaste pärralt on, sest Kaananimaal on kange nälgi, ja nüüd palume, lasse oma sulased Koosenimaal elada.	Ja nad ütlesid waraole: „Me oleme maale tulnud wõbrastena elama, sest su sulaste karjale ei olnud sööta, kuna Kaananimaal on kange nälgi. Luba siis nuid oma sulaseid elada Gooseni maakonnas!“
Lk 125 Gen 47:4	Identifitseeriv fookus	Jakob ütlet Warao wasto: Mino Tee-kondimisse Aiga on Sedda ja Kolmküünd Astaiga: Pissut nink Kurri on mino Eio Aga olnut, nink ei ulda mitte mino Wamambide Eio Aja wasto, nende Tee-kondimisse Päwi!	Ja Jakob ütles Warao wasto: „Need ello aasta päwad, mis ma kui wõbras olen ellanud, on sadda ja kolmkümmend aastat pissut ja kurjad on mo elo aasta päwad olud, ja ei sa mitte mo wamamatre ello aastade päwade wasto nell päwi, kui nemmad kui wõbrad ellasi.“	Ja Jaakob ütles warao wastu: Neid eluaastate päwi, mis ma kui wõbras olen ellanud, on sadda ja kolmkümmend aastat pissut on mu eluaastate päwi olud ja kurjad on nad olud, ja nad ei saa mitte mu waranale eluaastate päwade wastu nell päwi, kui nemad kui wõbrad ellasi.	Ja Jaakob vastas waraole: „Aastaid, mis ma wõbrana olen ellanud, on sadda kolmkümmend aastat. Pissud ja kurjad on olud mu eluaastad ja need ei üstu mu isade eluaastateni nende wõrsioleku ajal.“
38 Gen 47:9	Identifitseeriv fookus				

Piiblitõlgete sõnajärje võrdlus

1690., 1739., 1938. ja 1997. aasta piiblitõlgete kirjakohti võrreldes on märgata üllatavat suurt ühtsust fookseerimise jälgimisel 1690., 1739. ja 1938. aasta tõlgetes. Järgnevast tabelist on täpsemalt näha kui paljudes kirjakohtades esineb fookuse klausi algusesse tõstmist (koos V2-tendentsiga), kui palju oli 27-st vaadeldud kirjakohtast sõnajärje poolest markeerimata fookust ja välja on ka toodud võrreldamatud kirjakohtad (puuduolevad kirjakohtad (Andreas ja Adrian Virginiuse 1690. a piiblitõlke puhul); tõlked, kus fookuses olev komplement/adjunktiklaus puudub (1997. aasta tõlkes Gen 6:16, kus heebreakeelses versioonis esimesele kohale nihutatud צֶהָר (*aken*) puudub); mõningad ahel- ja ühendverbide puhul esinevad sõnajärje erisused¹⁴³).

Tabel 3

	P 1690	P 1739	P 1938	P 1997
Esineb markeeritust	14	14	14	4
Markeerimata	9	9	10	21
Võrreldamatu	4	4	3	2

Nagu ülevalolevast tabelist näha, esineb 1997. aasta piiblitõlkes märksa vähem klausi algusesse tõstmist (4 korda, võrreldes 14 ettetõstetud klausiga varasemates tõlgetes). Kuigi ülejäänud piiblitõlgetes erinevad mõnevõrra ettetõstetud fookusega kirjakohtad (st ettetõstetud 14 klausi ei

---

¹⁴³ Täpsemalt on näha Joonis 2-l.

esine alati samades kirjakohtades), on näha, et tõlkijad on seda fenomeni siiski selgesti markeerimisväärsaks pidanud. Esineb 7 kirjakohta¹⁴⁴, mille puhul on nii 1690. (kui kirjakoha tõlge on säilinud), 1739. kui 1938. aasta piiblite tõlkijad fookust algusesse tõstnud, aga 1997. aasta tõlkijad pole.

Näiteks Gen 23:9:

P 1690: *Täuwe Rahha eest, (ni paljo kui se wäärt on,) andko täma mulle sedda, teije seas, Perris Mattusse-Paikaks*

P 1739: *täie rahha pärrast andko ta mulle sedda teie seas pärris-hauaks.*

P 1938: *täie hinna eest andku ta mulle see teie seas pärishauaks.*

Aga P 1997:

Ta andku see mulle täie hinna eest pärushauaks teie keskel!

Fookuse on esile tõstnud kõik varasemad tõlked, vaid 1997. aasta tõlge jätab fookuse sõnajärjeliselt markeerimata.

Esineb 4 kirjakohta, kus kõik neli tõlget (Gen 17:12 puhul pole 1690. aasta tõlge säilinud) on fookuse lause etteotsa nihutanud (Gen 1:27, 17:12, 35:12, 47:9 (1938. aasta tõlge loob selle kirjakoha puhul fookuse kaheks (*pisut on mu eluaastate päevi olnud ja kurjad on nad olnud*)).

Nagu eelnevas peatükis mainitud sai, rakendub üldjuhul ettetõstetud fookusega klauside puhul V2-printsip. Näiteks võrreldes markeerimata fookusega 1997. aasta piiblitõlget ja klauside algusesse tõstetud fookusega Gen 30:16:

P 1997: [...] „Sa pead **minu juurde** heitma, sest ma olen sind tinginud tasu eest, oma poja lemmemarjade eest!”

P 1938: [...] **Minu juurde** pead sa heitma, sest ma olen sind palga pärast palganud oma poja tuudaimi-marjale eest.

---

¹⁴⁴ Gen 5:2, 6:16, 17:20, 23:9, 23:11, 30:16, 35:10.

Kuigi 1938. aasta piiblitõlke puhul on fookus *minu juurde* lause etteotsa tõstetud, on ahelverbi finiiitne verbivorm lauses teisel kohal.

Kohati on piiblitõlkijad mõistnud fookuse olulisust, kuid pole seda üheselt asetanud lause algusesse. Taolist nähtust on näha mõnede ahel-, ühend- ja perifrastiliste verbidega kirjakohtade puhul, kus tõlge erineb laienditega verbi neutraalsest sõnajärjest, kuid fookust pole ka ühtselt klausi algusesse tõstetud. Näiteks Gen 7:20 1739. ja 1938. aasta tõlkes:

P 1739: *Wüisteistkümmend künart* wöttis wessi woimust **körguti**, ja mäed said kaetud.

P 1938: *Wüisteistkümmend küünart* wöttis wesi võimust **körguti** ning kattis mäed.

On näha, et tõlkijad on soovinud nii näidata originaali järgides fookust lause alguses, kui ka (üsna tavapäraselt eesti keele infostruktuurile¹⁴⁵) viinud osa fookusest klausi lõppu. Fookuse osadeks jaotamise puhul on tekkinud mõnede kirjakohtade puhul ebaühtlane sõnajärg ja tõlked on hakanud fookuse ümberpaigutamise tõttu erinema (Gen 19:2, 20:9, 47:4).

---

¹⁴⁵ Lindström 2017, Lause infostruktuur, § 7, fookus

4.3. Kas fookuse klausi algusesse tõstmine peaks eesti piiblitõlkes toimuma?

Kuna olen uurinud vaid väga väikest hulka näited, siis ei pea paslikuks üldistavaid järeldusi teha. Samuti on selge, et subjekti ettetõstmist ei saa eesti keeles sama mõõdupuu järgi mõõta, kui komplemendi/adjunkti ettetõstmist. Küll aga tuleb eesti piiblitõlgete analüüsitud kirjakohti vaadates tunnistada, et komplemendi/adjunkti ettetõstmise puhul pole tegu robustse originaalkeele jäljendamisega, vaid tegu on vajaliku võttega, millel on oluline roll teksti mõtte ja konteksti edastajana. Tegu on ju fenomeniga, mida Moshavi tüpoloogia järgi siiski originaalkeeles konkreetse eesmärgi saavutamisel on rakendatud.

Samuti leian ma, et kui mitte kõrvale jätta eesti keele jaoks olulisi printsiipe (nt V2-tendents), siis on tegu eesti keele piiblitõlkesse (vähemalt komplemendi/adjunkti fookuse puhul) ülekantava võttega. Nagu sekundaarse fookuse kasutamine näitab, on elemendi klausi algusesse tõstmine eesti keelele omane ja seega peaksid ka piiblitõlkijad originaalkeelest eemaldumata sama võtet kasutama.

Väärtus, mida fookuse klausi/lause algusesse tõstmine veel toob, on kirjakoha sidumine kontekstiga. Fokuseerimist (ega selle eesmärki) pole võimalik mõista ilma teadmata, milline info kirjakohtale eelneb, esiteks määrab just eelnev info (või kontekst), kas tegu on identifitseeriva või hoopis täiendava fookusega. Kui ka eesti piiblitõlkes kasutatakse ühtlaselt komplemendi/adjunkti fookuse ettetõstmist piibliheebrea keelest tulenevalt, oleks kindlasti omaette lisaväärtus just see, et neid kirjakohti on rõhutatult vaja tõlgendada koos ümbritseva tekstiga.

Kokkuvõte

Olen kirjutanud oma magistritöö komplementi/adjunkti klausi algusesse nihutamise kohta kui vahendist saavutada kontekstist tulenevalt erineva efektiga fokuseerimist.

Töö aluseks on Adina Moshavi loodud fookuse tüpoloogia. Moshavi analüüsib piibliheebreakeelseid finiidklause Genesise raamatu proosatekstides. Moshavi uurib fokuseerimist peaklausides. Ta on oma töös uurinud nii subjekti, komplementi kui adjunkti, siinses töös aga on teemat kitsendatud, jättes uurimise alt välja subjekti. Kuna komplementi ja adjunkti pole piibliheebrea keeles alati lihtne lahutada, on Moshavi analüüsinud fenomeni ilma nende vahele vahet tõmbamata.

Piibliheebrea keele markeerimata sõnajärg on VSO, Moshavi järeldeb seda statistilise domineerivuse printsiibist. Predikaadist võib eespool seista või ettepoole nihutatud olla ka markeerimata elemente, näiteks (mõned) eitavad partiklid, adjunktiklausid, (osad) küsipartiklid, teatud ajamäärad, *casus pendens*'i konstruktsioon. Markeeritud elemendi klausi algusesse nihutamist on püütud põhjendada mitme nurga alt. Peamised kolm mudelit on a) rõhutamine, b) põhi- ja tausttegevuse eristamine c) infostruktuur. Moshavi on lähtunud viimasest ning kujundanud oma fookuse mõiste Knut Lambrecht'i moodustajafookuse järgi. Fokuseerimise kontekstis kasutab Moshavi veel aktiveerimise mõistet, mille all peab ta silmas infot, mida info edastaja arvab olevat info vastuvõtja teadvuses vestluse hetkel. See tähendab, et narratiivi puhul on propositsioon vahetult eelnevast lingvistilisest kontekstist tuletatav, seega eeldatakse propositsioon olevat lühi- või pikaajalises mälus. Otsese kõne

puhul lähtub propositsioon aga vahetult eelnevas kõnekontekstis sisalduvast või ka lingvistika-välises kontekstist (st tuleneb näiteks isikudetailidest, ümbritsevast kontekstist), mis kuulaja jaoks propositsiooni aktiveerivad.

Olen võtnud uurimise alla Moshavi artiklis ja raamatus välja toodud kirjakohtad, millest olen kõrvale jätanud subjekti fookuse. Kokku analüüsin 27-t kirjakohta, mille puhul on klausi algusesse tõstetud komplement või adjunkt.

Moshavi tüpoloogia seisneb järgnevas: fokuseeritud klausi fookus annab aktiveeritud propositsioonis väärtuse muutujale x . See tähendab, et fokuseeritud klausi kuuluv fookus f kinnitab propositsiooni $x=f$, olles suhtes aktiveeritud propositsiooniga p . Mõnedel juhtudel on x -iga samaväärne propositsioon (v) juba klausi läbitöötamise ajal info vastuvõtja jaoks eelnevalt aktiveeritud. Sel juhul võrdub x tema jaoks v -ga ($x=v$). Moshavi pakub välja fokuseeritud klausi taksonoomia, mis baseerub sellel, millises suhtes on omavahel $x=f$ ja $x=v$, juhul, kui viimane on aktiveeritud. Moshavi eristab nelja tüüpi fokuseerimist: identifitseeriv, kirjeldav, asendav ja täiendav. Identifitseeriva fookuse puhul pole x -i väärtus info vastuvõtjale klausi läbitöötamise hetkel varem teada, seega $x \neq v$. Kirjeldava fookuse eesmärgiks on anda sünonüümne või täpsustav kirjeldus juba identifitseeritud muutujale, seega $x=v$ ja $f=v$. Asendava fookuse puhul asendub x -i varasem väärtus uuega, seega $x=f$, aga $x \neq v$. Täiendava fookuse puhul ei vastandu v ja x omavahel, f on hoopis lisandus v -le, seega $x=v+f$.

Eesti keel on SVO-tüüpi keel, millel on suhteliselt vaba sõnajärg, see tähendab, et sõnajärge mõjutavad eelkõige pragmaatilised tegurid. Näiteks esineb eesti keeles sekundaarne teema, mis seisneb elemendi klausi/lause etteotsa nihutamises, eesmärgiga seda elementi esile tuua.

Olen võrrelnud töö esimeses osas analüüsitud kirjakohtade nelja eestikeelset tõlget: 1690. aasta Virginiuste tõlget, 1739. aasta Piibli Ramat, 1938. aasta Suur Piibel (Vana Testament on 1914. aasta piibli redaktsioon) ning 1997. aastal välja antud 1968. aasta redaktsiooni. Tekste võrreldes on näha, et kolme varasema piibli tõlkijad/redaktorid on elemendi klausi algusesse tõstmist enamiku kirjakohtade puhul ka eesti keeles markeerimist väärivaks pidanud, seevastu kui 1997 (1968) aasta piiblis esineb seda tunduvalt vähem (neli korda võrreldes varasemata piiblitõlgete 14 korraga). Oluline on märkida ka seda, et eesti keelele omasest V2-tendentsist tulenevalt liigub finiitverb ka elemendi klausi ettenihutamise korral teisele positsioonile, muutes nii tihtipeale subjekti või mõne muu moodustaja positsiooni lauses. Liitverbivormide puhul esineb eesti keelsetes tõlgetes sõnajärje varieerumist.

Analüüsides eesti piiblitõlkeid, jõudsin järeldusele, et komplemendi/adjunkti klausi algusesse toomist oleks vaja jälgida ka eesti piiblitõlkes, sest tegu on vajalikku võttega, et säiliks teksti tähendus ja mõtteline ühtsus. Oluline on sealjuures jälgida ka eesti keele sõnajärje jaoks olulisi printsiipe, nagu V2-tendents ja verbi ja selle laiendite neutraalne järg.

Lühendid

BHS - Biblia Hebraica Stuttgartensia

Gen - Genesis, 1. Moosese raamat

Lev - Leviticus, 3. Moosese raamat

GKC - E. Kautzsch, ed., *Gesenius' Hebrew Grammar*, 2nd English ed., rev. in accordance with the 28th German ed. (1909)

P 1690 - 1690. aasta piiblitõlge

P 1739 - 1739. aasta piiblitõlge

P 1938 - 1938. aasta piiblitõlge

P 1997 - 1997. aasta piiblitõlke redaktsioon

SVO - subjekt - verb - objekt

SVX - subjekt - verb - muu moodustaja

VSO - verb - subjekt - objekt

Bibliograafia

Monograafiad

Arnold, B. T, Choi, J. H. 2009. A Guide to Biblical Hebrew Syntax. Cambridge: Cambridge University Press.

Erelt, M. 2013. Eesti keele lauseõpetus. Sissejuhatus. Öeldis. Tartu: University of Tartu.

E. Kautzsch, ed., *Gesenius' Hebrew Grammar*, 2nd English ed., rev. in accordance with the 28th German ed. (1909)

Joüon, P. 2000. A Grammar of Biblical Hebrew. Volume II. Part three, Syntax: Paradigms and Indices; tõlkinud ja redigeerinud Muraoka, T. Rooma: Editrice Pontificio Instituto Biblio.

Lindström, L. 2005. Finiitverbi asend lauses. Sõnajärg ja seda mõjutavad tegurid suulises eesti keeles. Tartu Ülikool: Filosoofiateaduskond.

Moshavi, A. 2010. Word Order in Biblical Hebrew Finite Clause: A Syntactic and Pragmatic Analysis of Preposing. Winona Lake, Indiana: Eisenbrauns.

Kasemaa, K. koost. Uku Masing ja Piibel. 2005. Tartu: Ilmamaa.
Nõmmik, U. 2000, Eessõna.

Muraoka, T. 1985. *Emphatic Words and Structures in Biblical Hebrew*.
Leiden: Brill.

Paul, T. 1999. *Eesti piiblitõlke ajalugu*. Tallinn: Emakeele Selts

Whiley, L. J. 1997. *Introduction to Typology - The Unity and Diversity of
Language*. California: SAGE Publications Inc.

Artiklid

Erelt, M. Süntaks. — *Emakeele seltsi aastaraamat*. vol. 48 (2002). Tallinn:
Teaduste Akadeemia kirjastus.

Fassberg, S, Hurvitz, A, ed. 2006. *Biblical Hebrew in its Northwest
Semitic Setting: Typology and Historical Perspectives*. Michigan:
American Oriental Society. Moshavi, A, “The Discourse Functions of
Object/Adverbial-Fronting in Biblical Hebrew”.

Kilgi, A., Käsi, I., Pöldvee, A., Reila, H., Ross, K., Tafenau, K. Mis
juhtus Puhja kiriklas? Ühe vana tõlke algust otsides — *Keel ja Kirjandus*
vol. 7 (2014). Tallinn: SA Kultuurileht.

Lindström, L. Veel kord subjekti ja predikaadi vastastikusest asendist
laiendi järel. — *Emakeele seltsi aastaraamat*. vol. 47 (2001). Tallinn:
Teaduste Akadeemia kirjastus.

Lindström, Liina (ilmumas 2017). Lause infostruktuur ja sõnajärg. - Mati Erelt, Helle Metslang (toim). Eesti keele süntaks (xx-xx). Tartu: Tartu Ülikooli kirjastus. (Eesti keele varamu III).

Adina Moshavi CV

<https://sites.google.com/site/adinamoshavi/cv> (külast. 04.05.2017)

Ülevaade Adina Moshavi bibliograafiast

<http://hebrew.biu.ac.il/en/adina.moshavi.en> (külast. 04.05.2017)

Piibliversioonid

Biblia Hebraica Stuttgartensia / quae antea cooperantibus A. Alt ... [et al.] ediderat R. Kittel ; editio funditus renovata adjuvantibus H. Bradtke ... [et al.] ediderunt K. Ellinger et W. Rudolph ; Textum Masoreticum curavit H. P. Rüger ; Masoram elaboravit G. E. Weil ; editio quarta emendata opera H. P. Rüger. 1990. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Esimene Moosese raamat, Iiobi raamat: tõlkinud 1687-1690 Andreas ja Adrian Virginius. Tallinn: Eesti Keele Instituut.

<http://www.eki.ee/piibel/index.php?tegevus=viewbibletext&showversion=1&showbook=1Ms&done=1> > “Virginiuste VT 1687-1690” (viimati külast. 05.05.2017)

Piibel 1739 - Piibli Ramat / se on keik se Jummal Sanna, mis Pühhad Jummal Mehhed / kes pühha Waimo läbbi juhhatud / Wanna Seädusse Ramatusse Ebreja Kele ja Ue Seädusse Ramatusse Kreka Kele essite on ülleskirjotanud / nüüd agga

hopis / Jummalä armo läbbi meie Eesti-Ma Kele Essimest korda ülespandud ...

Tallinn, Jakob Joan Köler, 1739. (Faksiimileväljaanne Tallinn, 1990.)

<http://www.eki.ee/piibel/index.php?tegevus=viewbibletext&showversion=1&showbook=1Ms&done=1> > “Piibli Ramat 1739” (viimati külast. 05.05.2017)

EW Suur Juubeli Piibel - Välja antud eestikeelse piibli 200 aasta juubeli tähistamiseks. 1938-1940. Tallinn-Tartu: Loodus.

Piibel. Vana ja Uus Testament. 1997. Tallinn: Eesti Piibliselts.

<http://www.piibel.net> (viimati külast. 05.05.2017)

The purposes of preposing complements/adjuncts in Biblical Hebrew prose and the reflection of this in Estonian bible translations

Summary

For my master's thesis I have investigated Biblical Hebrew syntax, specifically its word order. The phenomenon under investigation is commonly referred to as *preposing* as it consists of deviating from unmarked word order by preposing an element before the predicate (to the beginning of the clause) for the purpose of focusing that element. The definition of the terms *preposing* and *focus* is based on Adina Moshavi's research on this topic and the typology she's created to distinguish the different types of focusing.

The paper consists of four chapters: the first one narrows the scope of the study to finite nonsubordinate clauses that can be found in the prose texts of the book of Genesis. In this chapter I also give Moshavi's definition on the unmarked word order in Biblical Hebrew (VSO) which she bases on the principal of statistical dominance. This chapter also gives an overview of the most common ways unmarked constituents stand before a predicate.

The second chapter gives an overview of the most common models that have been used to explain preposing and gives a longer overview of the history of the study of information structure. I also give an overview of the concepts of pragmatic presupposition and activation.

The third chapter focuses on the concept of the *focused* clause as Moshavi defines it and explains her taxonomy of focusing where she

distinguishes 4 different types of focusing: a) identifying, b) descriptive, c) substitutive and d) additive. I've gathered 27 examples of preposed complements/adjuncts from Moshavi's article and book that I've analysed.

The last chapter defines the Estonian unmarked word order as SVO and investigates the possibility of marking focuses for same effect in Estonian by preposing. For this I've analysed the aforementioned 27 passages from the book of Genesis in four different Estonian bible versions (From 1690, 1739, 1938 and 1997) and found the word order used in three bible translations (1690, 1739 and 1938) to largely support this - in about half of the passages analysed in these versions the word order followed the Hebrew bible and focused complements/adjuncts were preposed. I've also found a similar phenomenon in the Estonian language called *secondary theme* that functions in a very similar way to focusing by preposing an element to the front of the clause before the predicate to draw attention to some aspect of that element. Based on this I've come to the conclusion that preposing focused complements/adjuncts should be observed while translating passages from Biblical Hebrew to Estonian.

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Diana Tomingas,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose
**KOMPLEMENTI JA ADJUNKTI KLAUSI ALGUSESSE PAIGUTAMISE EESMÄRGID
PIIBLIHEEBREA PROOSAS JA NENDE KAJASTAMINE EESTI PIIBLITÕLGETES,**

mille juhendaja on *dr. theol. habil.* Urmas Nõmmik,

- 1.1.reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
- 1.2.üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tartus, **05.05.2017**